

Par Starptautisko Staļina premiju «Par miera stiprināšanu starp tautām» piešķiršanu 1951. gadā

STARPTAUTISKO STAĻINA PREMIJU «PAR MIERA STIPRINĀŠANU
STARP TAUTĀM» KOMITEJAS 1951. GADA 20. DECEMBRA
LĒMUMS

Par izcilēm nopelniem cīņā par miera saglabāšanu un stiprināšanu
piešķirt Starptautiskās Staļina premijas «Par miera stiprināšanu starp
tautām» šādiem dažādu pasaules valstu demokrātisko spēku pārstāvjiem:

1. Go Mo-žo — Kinas Zinātņu akadēmijas prezidentam;
2. Pietro Nenni — parlamenta deputātam (Itālija);
3. Ikuo Ojama — profesoram parlamenta deputātam (Japana);
4. Monikaj Feltoni — sabiedriskajai darbiniecei (Anglija);
5. Annai Zegeri — rakstniecei (Vācija);
6. Zorži Amadu — rakstniekam (Brazīlija).

Komitejas priekšsēdētājs D. Skobeļevs.

Komitejas priekšsēdētāja vietnieks Lui Aragons (Francija).

Komitejas locekļi: M. Andersens-Nekse (Dānija), Džons

Bernalis (Anglija), Pablo Neruda (Čīle), Jans Dembovskis

(Polija), Michails Sadovjanu (Rumānija), A. Fadejevs (PSRS),

I. Erenburgs (PSRS)

Maskavā, 1951. gada 20. decembrī.

PARTIJAS KONGRESAM SANĀKOT

Komunistiskā partija ceļ jaunu saulainu pasauli. Tā pavisam īsi raksturo-
juma Partijas loma cilvēces vēsturē, tautu attīstības gaitās. Kad risinām šo
skopo vispārīgā jautājumā, gluži tieši un lietišķi, veras varena aina, kas
ietver visu dzīvi. Vissarežģītākos uzdevumus visās nozarēs un jomās padomju
laudis veic Partijas vadība. Padomju valsts nodibināta un izcīnīta, visi tās
ienaidnieki satricēti Partijas vadībā. Katra jauna izgudrojuma vai sasnieguma
kūmās kādā rūpnīcā vai kolchozā, laboratorijā vai teātrī, pie rakstnieka galda
vai mākslinieka statņa ir Partija. Rainis «Tālo noskanu» noslēgumā runā par
cilvēka gara gaļu, kurai mūžos nav gala, un šiem vārdiem reālu jēgu devuši
tikai komunisti, kas Padomju Savienībā radījuši jaunu sabiedrību audzina
jaunos cilvēkus, pārveido dabu. Partija vada, organizē, māca, audzina,
iedvesmo.

Komunistiskā partija nekad nesastingst, bet mainās un aug kopā ar dzīvi
un jauniem mērķiem, viņa ir mūžam jauna. Mācīties, mācīties! — mudina ar
prasa Partija. Marksisma-lenīnisma mācība, visu zināšanu pamats, daudzas
un dažādas zinātnes un mākslas jēpagūst padomju cilvēkam, ik dienas viņa
apvēršiem jākļūst plašākiem, viņa prasībām pret sevi un citiem lielākam
un asākām. Kritika un paškritika ir vareni bolševiku ieroči, ar kuriem izni-
cējamās visas nezales, vecās dražas laužu apziņa, dziedējamās pašapmierinā-
tības un aprobežotības, slinkuma un paviršības likstas un vainas. Kūtrība ir
noziedzums, nodevība! Tikai neapbrūst! — sauc Partija. Vinas lēmumi, vērtē-
jumi un aizrādījumi rakstniecībā, muzikā, teātrī un kino mākslā, tēlotājas
mākslā, filozofijā, bioloģijā, visās intelektuālās kultūras nozarēs, biedra
Staļina ģenitālie raksti par valodniecības jautājumiem audzina, vada un ie-
dvesmo visus padomju laudis. Ne mirkli nepārstāj Partija rūpēties par kultū-
ras augšanu, — ukraiņu un uzbeku dekadā, komponistu plenuma, mākslinie-
ciskās pašdarbības skates novērtējumos jo redzami izpaužas šis nemīlīgās
rūpes. Partijas un biedra Staļina gādība un palīdzība.

Partijas cēlētais partijas XVII kongress — biedrs Staļins uzsvēra mark-
sisma-lenīnisma mācības milzīgo, izšķirošo nozīmi. «Nevar būt šaubu, — teica
biedrs Staļins, — ka tik ilgi, kamēr mēs būsim uzticīgi šai mācībai kamēr
mūsu rokās atradīsies šis kompass, — mums būs sekmes mūsu darbā». Biedrs
Staļins ir uzsvēris, ka Partija spēku smēl no masām, kā sengrieķu teiksmā-
nāis Antējs no saskares ar zemi, ka Partiju dara stipru arī visas pasaules
darba lauzu simpatijas. Šie spēka avoti uztur Partiju allaž varenu, ledveddami
pašatiziedzīgu, bezbailīgu, cildenu garu. Ists komunisti nenovēl atbildības un
grūtību nastas uz citu pļeciem, viņš vienmēr redzams priekšējās rindās, kur
cīņa viskarstākā, brīdmas visnāvēkā, atbildība vislielākā, darbs visgrūtāks.
Tādu viņu izaudzinājuši Ļeņina-Staļina partija.

Pavisam pretējās lietās redzam buržuāziskās partijas, — tur līderi izkāpi
no automobiļa pie tautas tikai tad, kad vēlēšanās vajadzīgas balsis. Viņiem
rūp tikai pašu makš un vēders kauties par šiem svarīgajiem institūtiem viņi
sūta samulcinātus un paverdzinātus nabagus laudis, — visu tautību tanneri
ir bagātāki, akcionāri, kas dreb par saviem seļiem.

Ists komunisti nedomā par pašlabumu, bet gan par tautas un cilvēces
laimi un nākotni, — tādu viņu izaudzinājuši Ļeņins un Staļins. Un dzīlu,
bezgalīgu uzdevību un mīlestību tādēļ masas veltī Komunistiskajai partijai
Lielajā Tēvijas karā daudzi bezpartejiskie padomju karavīri, dodamies sīvā
kaujā, iestājās partijā. Pusgadsimta laikā Partija izaugusi par varenu starp-
tautisku viscīvēces spēku, par visas pasaules darba lauzu vienotāju. Vissavie-
nības Komunistisko (bolševiku) partiju kā atbrīvotāju sveicina tautas dem-
okrātiskās valstis, Ķīna, kapitalistisko zemju proletariāts. Komunisti ir vispa-
tiesīgākie patrioti, kas bezbailīgi cīnās par nācijas patstāvību un brīvību
Francijā un Itālijā, Anglijā un Savienotajās Valstīs. Visus viņus iedvesmo
VK(b)P piemērs, diēnā Staļina ģenijs. Kopā ar padomju laudim viņi cīnās
par mieru, par komunistu.

No krievu revolucionārā proletariāta mācījušies, no krievu bolševikiem gu-
vuši aktīvu palīdzību, ar viņiem kopā cīnījušies un izauguši stipri Latvijas
komunisti. Cara, latviešu buržuāzisko nacionalistu varas, Vīlhelma un Hitlera ordu
okupācijas laikos viņi drosmīgi aizstāvēja tautas intereses. Kā varoni komu-
nistu cīņās frontē un ienaidnieka aizmugurē partizanu vienībās. Nepieredze-
tus tempus, neizsīkstošu enerģiju un dedzību redzam Latvijas darba lauzu
radošajā darbā, un arī tur komunisti allaž avangardā. Tādu nesalauzamu
spēku viņiem dod Partija, ko Majakovskis nosaucis par šķiras smadzenēm un
apziņu, spēku un slavu, Latvijas komunisti, ar krievu un visu brālīgu tautu
biedru palīdzību, Ļeņina un Staļina vadībā vadījuši un iedvesmojuši latviešu
tautu vēsturiskajā cīņā par brīvību, Partija, lielais Staļins ved Padom-
Latviju uz saulaino nākotni, uz komunismu.

Tautas ciešo sakļautību ap bolševiku Partiju lietiski demonstrēja pagā-
jošo svētdien notikušo tautas tiesu vēlēšanu rezultāti. Ar pamatotu gan-
darījumu ikviens patriots lasīja Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidija
ziņojumu par komunistu un bezpartejisko bloka spožo uzvaru vēlēšanās. Tau-
tas tiesu vēlēšanās mūsu republikā piedalījies 99,89 procenti vēlētāju, un
par tautas tiesnešu kandidātiem balsojuši 99,93 procenti, par tautas piesēdē-
tāju kandidātiem 99,98 procenti no kopējā vēlētāju skaita. Lūk, arī šie skaitļi
ir neapgāzams pierādījums, ka latviešu tauta vienmēr ir visur iet aiz savas
Komunistiskās partijas.

LK(b)P XI kongress būs republikas dzīvē izcilis notikums, kas atbalsosies
visā valstī, jo latvieši dzīvo brālīgu saimē, kas vērīgi seko draugu neveiksmēm
un sasniegumiem, trūkumiem un uzvarām, skumstot par kļūmēm, priecājoties
par panākumiem, — visi mēs kalpojam Dzimtenei, kuras uzplaukums cieši
saistīts ar visu republiku attīstību. X kongress notika 1949. gada janvārī. Pa
diviem gadiem, kas gandrīz jau aizritējuši no šīs sanāksmes, Latvijā norisinā-
jās lielas pārveides visas darba jomās. Partijas vadībā latviešu tauta
guvusi slāvējamus panākumus, par sirmo Rīgu viņa jubilejā priecājamies
kā par neredzēti krāšņu un ražunu pilsētu. Arvien lielākus sasniegumus
gūst mūsu socialistisko lauku darba laudis.

Kongresā dzirdēsim asu un atklātu bolševistisku kritiku, jaunus ierosinā-
jumus, Partijas stingro un dedzīgo balsi, komunistu domas un spriedumus.
Jo atklātāki un patiesāki būs vērtējumi, jo iedarbīgāk tie veicinās mūsu
darbu, mūsu dzīves attīstību. Un jo labāk veiksies turpmāk darbs, jo stiprāka
kļūs Dzimtene, jo drošāks būs miers, jo spožāka komunisma rīta blazma.
Kongress pamudinās arī Latvijas rakstniecības, muzikas, teātra un kino māks-
las, glezniecības, tēlniecības un celtniecības darbiniekus nesaudzīgāk atklāt
un tiesāt savus trūkumus, iedvesmos jauniem sasniegumiem visās nozarēs.

Literatūra un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU, KOMPONISTU, MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1951. G.

23. DECEMBRĪ

Nr. 51 (362)

A. Kazanceva gleznas «J. V. Staļins ar māti» reprodukcija

Partijas ierindniece

JADVIGS MARTS

Iestāšanās partijā ir lielākais notī-
kums cilvēka mūžā. Milda Birka tas
nozīmēja jaunas dzīves sākumu. Pa-
stāstot savu autobiogrāfiju, viņa toreiz
teica:

«Visi mans dzīves gājumi ir bijis
tāds, ka ilgāk palikt ārpus partijas
rindām es nevaru. Man bija seši vai
septiņi gadi, kad manu acu priekšā
izvērtās milzu cīņa starp divām fron-
tēm: Krievijā bija notikusi Oktobra
revolūcija, pret kuru sacēlās visas oa-
saules reakcijas spēki. Cik nu toreiz
varēju saprast, bet daži notikumi spļīgti
iespaidās atmiņā un palīdzēja orientē-
ties turpmākajās gaitās. nenomaldīties
no pareizā cēla; krusttēvs, kas bija
taisnīgs un labs, sauca, par komunistu
un aizgāja kopā ar Sarkano Armiju;
pēc tam atnāca vācieši kopā ar Ulmana
baltgvardiem, paņēma lēvu un māti,
sīla un mērdēja badā — no izcietaiām
mocībām tie savārga un drīz vien viens
pēc otra nomira».

Tāāko var izteikt divos vārdos: ga-
dījuma darbi. Kas to pieredzējis pats,
tas zina, kāds traģisms aiz tiem slēpjas.
Tas nozīmē, ka vakarā tu nezinī, kas
tevi sagaida rīt, bet visa nākotne liek
kā nebeidzamā nakts. Tā pagāja
līdzšinējā mūža lielākā daļa.

Bēdžot esmu kļuvusi cilvēks. Man
ir viss: darbs, maize, pajumte, ģimene,
nodrošināta rītdiena. Man nekad ne-
būs miera ja es nejutīšu gandarījumu,
ka esmu darījusi visu, lai ar savu
darbu atbildinātu padomju iekārtai par
tās rūpēm un gādību. Te jau teica,
ka esmu strādājusi labi, bet es gribu
dzīvot un strādāt tā lai viss, ko daru,
būtu veltīts komunisma celtniecībai.

Tāpēc nododu sevi partijai, rīcībā».
Socialisma iekārtā nav vienu un
«mazu» darbu — viss atkarīgs no tā,
kā, ar kādu sirds degsmi to izpilda.
Padomju lauzu labklājībai vajadzīgs
viss: mašīnas un apģērbi dzīvokļi un
trauki, grāmatas un saldumi. Par mūsu
valsts bagātību un augsto kultūru lie-
cina tiklab varens celtnes un izcilī
muzikas sacerējumi, kā arī bērnu ro-
tallietas un pirmšķirīgi konditorejas
izstrādājumi.

Fabrika «17. jūnijs» kur strādā Milda
Birka, ražo šokolādi, biskvītus, karamē-
les, dražē «Pavasaris», «Metros»,
«Oktobris». «Jūras akmeņi» un ci-
tas dražē šķirnes — tāda ir viņas vā-
dītās pakotāju brigādes produkcija.

Fabrika līdz ar citiem republikas
uzņēmumiem vēstulē biedram Staļinam
bija solījusi šogad dot virs plāna
400 tonnu saldumu, ražot tikai teica-
maā kvalitātes produkciju, celt darba
režību, taupīt kurināmo, elektroenerģi-
ju un materiālus.

Soruden notikušajā Molotova rajona
sieviešu aktīva sanāksmē Milda Birka

savas fabrikas kolektīva vārdā varēja
ziņot, ka godam pildot šo solījumu,
gūta jaunas lielas darba uzvaras: as-
tonu mēnešu uzdevums veikts
110,2 proc apmērā plāna izpildījums
vairuma cenās sastāda 111,1 proc. Šie
sasniegumi gūti plaši izvērstas socia-
listiskās sacensības rezultātā.

Vīnas pašas vadītā pakotāju brigāde
uzdevumu veic par 160 proc un ir
vienā no labākajām visā fabrikā. Pa-
kotāja darbs prasa roku veiklību, aku-
ratību, it īpaši pie svēršanas, ko izdara
pali brigādiere Darba ražība aug ar
katru mēnesi. Ja 1949 gadā septīmi
cilvēki varēja iepakot 12 tonnas dražē,
tad tagad desmit strādnieču norma ir
jau 37 tonnas! Tas šie skaitļi galu
galā nozīmē jaunu papildu līdzekļus
valstij komunisma celtniecībai.

Padomju patērētājiem vajadzīga
pilnvērtīga produkcija. Vienā no pēdē-
jām partijās sapulcēm Milda Birka,
runājot par kvalitātes celšanu, ierosinā-
ja lai tehnologi vairāk un aktīvāk
iejauktos pašā darba procesā, nevis
pārbaudītu tikai gatavo produkciju, kā
tas noticis līdz šim jo tad kļūdas vairs
nav novēršamas. Rezultātā brāka pro-
cents stori samazinājās. Bet tas nozī-
mē, ka līdz ar to celas darba ražība,
samazinās pašizmaksa, aug fabrikas
rentabilitāte rodas alka jauni līdzekļi
valstij.

Tā Milda Birka pilda savu partijai
doto vārdu: «Gribu dzīvot un strādāt
tā lai viss, ko daru, būtu veltīts komu-
nisma celtniecībai».

«Komunisti — viņš nezina miera ne-
kad, visa viņa dzīve ir cīņā un dar-
bā» — ļoti raksturīgi saka Arkadijs
Kulešovs savā poemā par komunistiem.
Kopš kļuvusi partijas biedre, Milda
Birka patiešām nezina kas ir miers,
jo pienākumu ir tik daudz un vien-
mēr liekas ka nedarīts vēl pārāk
maz. Partijas statuti prasa no katra
komunista ne tikai būt par pāraugu
savā tiešajā darbā, bet arī aktīvu nie-
dēlšanos partijā un valsts politiskajā
dzīvē.

Milda Birka ir agitatore vietējās ko-
mitejas locekle tautas tiesas piesēdē-
tāja, bieži uzstājas sapulcēs un sanāks-
mēs. Jāizlasa avīzes un svarīgākais
jāpārrunā ar citām strādniecēm, iz-
skaidrojot tām partijas politikas un
lēmumu nozīmi. Jārūpējas par strād-
nieku apgādi. Šogad šai zinā daudz
īdarīts: panākta augusta raža ģimenes
dārzinos sagādāta maize. Drī, būs jā-
sāk gatavoties tiesas sēdēm sīkāk jā-
ienazīstas ar attiecīgiem likumu kodeksi-
siem.

Darbs cečā beidzas pulksten četros
pēcpusdienā, bet pazinām, ka grib
vinu apciemot, Birka saka:

— Atnāciet pēc astoniem, tad droši
vien bušu mājās. Man vēl te šis tas
jānokārto.

Astonos viņa patiešām ir mājās un
atnācējiem pretī iznāk enerģiska, dzi-
vesnrieģīga saimniece un māte.

Milda Birka mācās politpulcinā, kur
studē VK(b)P vēstures īso kursu —
šo katra komunistu rokās grāmatu un
pirmo vadoni darbā. Partijas un visu
darba lauzu vadonu — Ļeņina un
Staļina — biogrāfijas māca virišķību,
varonību, izturētību principālitāti, paš-
atiziedzīgu kalpošanu tautai. Padomju
rakstnieku darbos var smelties socia-
listiskās Dzimtenes, mīlestību darba
entuziasmu, prasni cīņai pret pagātnes
paliekām, par komunistisko morāli un
apziņu darbā un sadzīvē.

Jāmācās. Ko jaunībā nelāva izdarīt
dzīves apstākļi, tas par spīti gadiem,
īpaugūst tagad. Ja nav zināšanu, arī
ar labu gribu nevar izdarīt tik cik ci-
vēkam vajadzētu darīt. Tāpēc kā mā-
te jo sevišķi esmu pateicīga padomju
iekārtai un partijai par tām iespējām,
kādas radītas jaunatnei.

Nobeidzot jau minēto runu sieviešu
aktīva sanāksmē, Milda Birka teica:

«Man gribētos visa klātesošās sie-
vietes izaicināt strādāt vēl pašatizie-
dīgāk, jo katra produkcijas vienība,
ko izlaiž mūsu rūpnīcas, ir trieciens
jauna kara kurinātājiem. Mēs nedrīk-
stam pielaut kapitalisma melnajiem
brūnīniekiem midīt mūsu druvas, iz-
postīt mūsu pilsētas, nonāvēt mūsu bēr-
nus. Mūsu liktenis ir mūsu pašu rokās.
Stiprināsim padomju tautu draudzību
un savas socialistiskās Dzimtenes vare-
nību — tā ir drošākā kļa tam, ka
kara nebūs, ka miers uzvarēs».

*

Pēc dažām dienām sanāks Latvijas
Komunistiskā (bolševiku) partijas
11. kongress. Tas apspriedīs un izlems
partijas politiskā un organizatoriskā,
kā arī republikas saimnieciskā un kul-
tūras darba svarīgākos jautājumus.

Delegāti jau izvēlēti. To skaitā ir
partijas un vadošās vadoši darbinieki,
direktori un kolchozu priekšsēdētāji,
rakstnieki un mākslinieki, stacionārie
un auszļu ražu meistari, skolotāji
un agronomi partijas pirmorganizāciju
sekretari un vienkārši ierindas biedri.

Starp delegātiem, ko uz kongresu
sūta Rīgas pilsētas Molotova rajona
partijas organizācija, ir fabrikas
«17. jūnijs» pakotāju brigādiere Milda
Birka. Argandarījumu viņa varēs apzi-
nāties, ka uzņēmums, kurā viņa strādā
kā partijas ierindas biedre, šā gada ra-
žošanas uzdevumu izpildīs jau līdz
1. decembrim un tagad izlaiž virsplāna
produkciju.

Kulturas dzīve Padomju Latvijā

JUBILEJAS DĀVANU IZSTĀDE

Pirms dažām dienām Valsts Rīgas vēstures muzejā atklāta izstāde, kurā eksponētas dāvanas, ko Rīga saņēma savā 750 gadu jubilejā. Te izstādītas mūsu socialistiskās Dzimtenes palvaspilsētas Maskavas darba ļaužu veltes Rīgai — meistari darīdātā porcelāna vāze un mākslinieciskais albums ar Maskavas skatu attēliem, Jeņingradešu atstātā marmora vāze ar J. V. Staļina baretu, kijevišu dāvana — gobelēns ar J. V. Staļina portretu.

Izstādē eksponētas arī Minskas, Viļņas un citu brālīgu padomju republiku pilsētu, kā arī Padomju Latvijas pilsētu un rajonu dāvanas.

PIEMINEKLIS VARONIEM

Sinīs dienās izskatīti autoru pārstrādātie pieminekļu projekti citā pret vācu fašistiskajiem iebrukumiem kritušajiem varonīgajiem latviešu komjauniešiem Imantam Sudmalim, Džemam Bankovičam un citiem. Pieminekļa izgatavošanai pieņemts tēlnieka L. Bukovska projekts, kas attēlo zvēresta brīdi.

Pieminekli, kas sarkanā granītā, un tā augstums sasniegs trīs metrus. Tā veidošanu sāks jau tuvākajā laikā.

TAUTAS INSTRUMENTU ORKESTRA KONCERTS

Viens no rosmīgākajiem ansambļiem Liepājas muzikālās dzīvē ir tautas instrumentu orķestris. Diriģenta Oskara Birznieka vadībā orķestris nepārtraukti un ar lielu enerģiju strādā pie sava mākslinieciskā snieguma kvalitātes celšanas.

Lai iepazīstinātu liepāniekus ar veikto darbu, tautas instrumentu orķestris vakar rīkoja savu gadskārtējo koncertu.

Koncertā atskaņoja Čaikovska, Dvoržaka, Smetanas, Muradeli, Budāškina u. c. komponistu skaņdarbus.

A. OSTROVSKA «NEGAISA» PIRMIZRĀDE CĒSIS

Pēc 4 mēnešu ilga rūpīga darba Cēsu rajona kultūras nama drāmas ansamblis nule pabeidzis krievu klasiskā dramaturga A. N. Ostrovska drāmas «Negaiss» iestudēšanu. Luga inscenēta 2—3 tēlotāju sastāvā. Tas ir pēc skaita trešās drāmas ansambļa jauniešu studējums šinī gadā.

Uzvedums sagatavots režisora Em. Krastiņa vadībā. Dekoratīvo telpu devis P. Stradiņš, bet muzikālās dzimtenes komponējis koncertmeistars K. Veilands. Pirmizrāde notiek šovakar Cēsu kultūras namā.

Pēc pirmizrādes cēsnieki ar šo lugu viesosies sava rajona kolchozā un ciemu tautas namos, kā arī tuvākajās pilsētās.

UZ JAUNIEM SASNIEGUMIEM MUZIKAS MĀKSĻĀ

Mūsu zemē radīti visi priekšnoteikumi muzikālās kultūras istam uzplaukumam. Par komponistu dairādi gādā, lai uzmanību veltītu partijai un valdībai, kas gudri virza muzikālās attīstības. Padomju tauta mīl muziku, augstu cieni darbus, kuros atspoguļojas mūsu Dzimtenes dzīve, padomju cilvēku tēli, darbus, kas izceļas ar melodiju bagātību, mākslinieciskās formas skaidrību un saprotamību.

Pazīstamajā lēmumā par operu «Lielā draudzība» VK(b)P Centrālā Komiteja asi nosodīja kaitīgo formalistisko virzienu padomju muzikā kā prettautisku un tādu, kas patiesībā ved pie muzikālās likvidēšanas, aicināja padomju komponistus novākt no sava ceļa visu, kas vājina mūsu muziku, aicināja virzīt uz priekšu padomju muzikālās kultūru.

Pēc VK(b)P CK lēmuma aizvadītie gadi iezīmējušies ar muzikālās dairādes augšupeju. Padomju komponisti — daudzu mūsu lielās Dzimtenes brālīgo tautu pārstāvji — radījuši krietnu skaistu lielu darbu, kas veltīti tagadējā laikmeta lieliem svarīgiem tematiem. Kļuvusi rosmīgāka muzikālā dzīve republikās, novados un apgabalos. Izvirzījies liels spējīgu jaunu komponistu grupa, kuru darbi ieguvuši plašu atzinību.

Muzikālās darbinieku dairāde attīstās citā par realitiskā virziena uzvaru padomju muzikā, par padomju tautas cīnīgu skandarbū radīšanu. Tam liecina, starp citu, ir Padomju komponistu savienības valdes piektais plenums. Apmēram divas nedēļas turpinājās Maskavas, Leningradas, savienoto un autonomo republiku, novadu un apgabalu komponistu jauno skandarbū noklausīšanās un apspriešanās. Plenums uzskatāmi parādījis muzikālās dairādes lielo vienu, palīdzējis atklāt tās panākumus un trūkumus.

Padomju komponistiem ļoti svarīga uzdevums ir radīt pilnvērtīgas operas par mūsdienu tematiem. Šajā izšķirīgajā muzikālās dairādes lomā pagaidām veikts maz. Vēl ne visi labākie komponisti piedalās padomju operas radīšanā. Dažām no pēdējā laikā uzrakstītajām operām ir lieli trūkumi. Padomju sabiedrības kritika, kas vērsās pret G. Zukovska operu «No visas sirds» un K. Dankeviča operu «Bogdāns Chmelnickis», parādīja, ka komponisti nav izdarījuši visus nepieciešamos secinājumus un vēl nav uzrakstījuši operas žanra darbus, kas būtu tiem izvirzīto prasību līmenī.

Apspriežot Komponistu savienības valdes plenumā operu dairādes jautājumus, tika norādīts, ka vairāku operas žanra skandarbū autori stājušies pie operas — šīs muzikālās dairādes vispārīgākā un visgrūtākā žanra — radīšanas, nepietiekami pazīstot dzīvi.

NOSLĒDZIES PSRS PADOMJU KOMPONISTU SAVIENĪBAS VALDES PIKTAIS PLENUMS

14. decembrī plenuma dalībnieki noklausījās PSRS KS sekretara M. Čulaki referātu par padomju komponistu radošo darbu 1951. gadā.

Kritizējot KS darbību, referents uz-

stieni neapguvuši profesionālo meistaru, neapguvuši un dziļi neizpētījuši lielo krievu komponistu lo bagātīgo pieredzi. Tāpat pamatoti tika norādīts, ka lieli trūkumi ir darbā ar operu libretiem. Ir zināms, ka operas panākumi daudzējādā ziņā atkarīgi no libreta kvalitātes. Tāpēc svarīga nozīme ir komponistu radošajai sadraudzībai ar libretu autoriem, lai operu radīšanā līdz ar labākajiem komponistiem aktīvi piedalītos mūsu labākie rakstnieki.

Viens no galvenajiem daudz jauno operu trūkumiem ir tas, ka vāji tiek attēloti pozitīvais varonis — padomju cilvēks, komunisma celtņieks. Šajās operās muzikālie tēli ir neizteiksmīgi, trūkst izvērstu melodisku raksturojumu. Mūsu komponistiem vēl nav īsteni izdevies atklāt visu padomju cilvēka gara pasaules bagātīgumu un daļumu, radīt tautas iemīļotus mūsdienu varoņu tēlus.

Komponistu savienībai, Mākslas lietu komitejai savas uzmanības centrā jāliek uzdevums radīt padomju operu, kas atbilst tautas izaugsmei estētiskajai gaumei un tās pleaugošajam mākslinieciskajam prasībām. Padomju komponistu veiksmīgie darbi, kas uzrakstīti šajā žanrā, liecina, ka šāds uzdevums ir pilnīgi reāls un izpildāms. Savā laikā tā kā norādīts, piemēram, ka vērtīgā pozitīvās iezīmes ir I. Dzeržinska operā «Klusā Dona». Neapšaubāms panākums pēdējā laikā guvis D. Kabalevskis operā «Tarasa žimene» un J. Meituss operā «Jaunā gvarde». Šajās operās ir ar dramatiski darbību piesātinātas ainas, kas patiesīgi parāda padomju patriotu cīņas patosu. Bet, diemžēl, arī te vēl ir maz pāši attīstīti, melodisku āriju, kas paustu varoņu raksturu, nepietiekami izmantotas visas jo bagātīgā operas žanra iespējas.

Muzikālās dairādei jābūt nesaraucami saistītai ar mūsu tautas dzīvi, uzticami jākalpo padomju Dzimtenes interesēm. Lūk, kāpēc referātos un plenuma dalībnieku runās, novērtēto operas, simfoniskos skandarbū, kamerzīmiku, dziesmas, kuriem domāts skandarbū, izvirzījās galvenais kritērijs — kā šajos skandarbū atspoguļojusies padomju tautas dzīve, padomju cilvēku varonība darbā, vai mākslinieks prot atrast tagadējā laikmeta dzīvo tēlu iemiesošanai skaidru, skaistu muzikālu formu.

Dažādu muzikālās žanru jauno darbu vidū plenumā atzīmēja pazīstamu padomju komponistu, kā arī mūsu jauno paaudzes pārstāvju skandarbū.

Jauno skandarbū noklausīšanās dienas līdzās komponistu profesionālu sacerējumiem atskaņoja mūsdienu, tau-

tas dziesmas, kuras radījuši strādnieku kolektīvu komponistu pašdarbības dalībnieki. Šīs dziesmas, kas valdzina ar savu melodiskumu un nemākslotību, ar jūtu sirsnību, klausītāji vienmēr saņēma ar lielu atsaucību. Mūsu profesionālo komponistu dziesmu dairāde ir noteikti panākumi. Pēdējā laikā radītas veiksmīgas dziesmas par tautu cīņu par mieru, par komunisma diecētnēm, par padomju patriotu varoniekumiem darbā. Tajā pašā laikā jauno dziesmu vidū jāstāpās ar vājiem dziesmām, kas ir svešas padomju cilvēku priekā pilnājam pasaulei, izjūti un kurās ir trāfātas muzikālas frazes.

Dažu komponistu dairāde vēl nav pilnīgi pārvarēta formalisma un naturalisma ietekmes. Par to runā, piemēram, komponista B. Latošinska kaitīgā formalistiskā trešā simfonija, kā arī G. Popova stīgu kvartets. Tas nozīmē, ka arī turpmāk jācīnās pret visām un visādām formalisma izpausmēm. Galīgi jāpārvar arī vulgāras vienkāršošanas, primitīvisma elementi, kas ir dziļi sveši padomju realitiskajai muzikālās mākslai.

Cīņa par augstu idejiskumu padomju komponistu dairāde, par istu meistari ir padomju muzikālās tēlās augšupejas kila. Šā uzdevuma sekmīga izpildīšana daudzējādā ziņā atkarīga no Padomju komponistu savienības darba līmeņa un vērtības. Istēnībā Savienība pieļāvusi nopietnus trūkumus komponistu radošās dzīves vadīšanā. Komponistu savienības vadība tālu vēl ne vienmēr pareizi novērtējusi jaunus skandarbū, dažkārt sasāvējusi vājus un pat kaitīgus sacerējumus. Muzikālās kritika vēl aizvien atbaliek no dzīves, aktīvi nepalīdz muzikālās darbinieku dairādes augsmēi. Komponistu savienības radošo sekciju, un komisiju, daudz vietējo komponistu savienības darbā nav īsteni izvērstā principiāla kritika un paškritika.

Mūsu komponistiem ir visas iespējas, visi priekšnoteikumi, lai radītu skandarbū, kas būtu varonīgās padomju tautas cīnīgi. Talantīgas muzikālās jaunatnes pieplūdums tās rindās ir dzīva liecība par muzikālās kultūras izaugsmi un attīstību visās brālīgajās padomju republikās.

Padomju komponistu patriotiskais pienākums — izmantot visas ārkārtīgi bagātīgās iespējas un virzīt savus radošos pūļus pa pareizu realitisko ceļu.

Komunistiskās partijas, biedra Staļina gudro norādījumu iedvesmoti, padomju komponisti radīs varenu muziku, kas patiesīgi atspoguļos mūsu laikmeta darbu diežumu.

Par padomju muzikālās tēlās uzplaukumu!

(Laikraksta «Pravda» ievads)

Latvijas mākslinieku darbi Vissavienības izstādē Maskavā

Sinīs dienās Maskavā atklāta gadskārtējā Vissavienības tēlotājas mākslas izstāde, kurā eksponēti divdesmit septiņi Padomju Latvijas mākslinieku darbi. Tēlnieciņā — Aleksandras un Jāņa Briežu veidotie V. I. Leņina un J. V. Staļina krāsu tēli, A. Briedes «Uz zināšanu augstumiem», prof. K. Zemdegas tautas dzēnieka J. Raiņa portrets, E. Rīvoša starptautiskās Staļina Miera premijas laureates Pak Den Ajas portrets, G. Kruglova dekoratīvā vāze, O. Penderži «Putnkope», E. Stenderes «Zēna galva», I. Jansona «Traktoriste» un L. Rezevskas «Vijolniece Lida Rubene».

Glezniecībā — Ed. Kalniņa gleznas «Saules riets» un «Pie zvejniekiem Skultē», H. Likuma «Mākopainā diena», V. Kirilova «Kaibals grīva», V. Kozina «Pirmā darba diena», K. Melbārža «Pēc zvejas», J. Oša «Latviešu zvejnieki» un prof. J. Tilberga «Autoportrets». O. Abola darbs «J. Sverdlouvs latviešu strēlnieku vidū Rīgā 1919. gadā».

No grafikas darbiem Vissavienības izstādē eksponēti prof. T. Zalkalna «Autoportrets», M. Karpenko «V. I. Leņins pie latviešu socialdemokrātiem Rīgā 1901. gadā», V. Valdmāņa 3 ilustrācijas J. Raiņa lugai «Uguns un nakts», U. Skulmes «Jaunie zvejas traleri zvejnieku ostā», A. Dubura «Daugavas krastmalā», J. Brektes «Veeriga» un H. Jorša politiskā karikatūra «Koris un viņa diriģents».

MĀKSĻAS DARBU METU KONKURSA REZULTĀTI

Latvijas padomju MS un PSRS mākslas fonda republikaniskās nodalās rīkotā tēlotājas mākslas darbu idejiski tematisko metu konkursa žūrijas komisija atzina par labākajiem un godalgoja šādu metus: kompozīciju «Socialistiskā Darba Varonis A. Katkovskis» (autore tēlniece L. Līce), metu gleznai «Latviešu delegācijas pieņemšana Kremļī, sakarā ar Latvijas pievienošanu Padomju Savienībai» (Ed. Kalniņš un A. Egle), trīsfigūru kompozīciju «Tautu draudzība» (tēlniece M. Lange), metu gleznai «Svinīga sanāksme Rīgas Dramas teātrī 1940. gadā — padomju iekārtas nodibināšanas, diena Latvijā» (N. Breikšs, V. Kalvāns, A. Melnārs un J. Viļumainis). Godalgs vēl piešķirts J. Kuzkovskim par metu gleznai «Latviešu strēlnieku delegācija Smolnijā pie biedra Leņina», tēlniekam H. Fīseram par metu cilin «Uz kauju par Jelagināsi ciemu», V. Tiščenko par plakata metu «Latvija — lielajam komunisma celtņam», tēlniecei L. Dzeguzei par kompozīciju «Čūlkope» un Z. Ventas krasidm par sienas segas metu «Padomju Latvija veidojas».

NEVEIKSMĪGS KOREFERATS

K. LAPINŠ

Dienā, kad savu darbu sāka pirmā Vissavienības tulkotāju apspriede, laikraksts «Literaturnaja Gazeta» publicēja ievadu «Valstiski svarīgs jautājums». Tajā, starp citu, bija norādīts, ka atsevišķas izdevniecības, nepazīdama īsaistītā dailliteratūras tulkošanā rakstniekus, bieži vien pieaicina šim darbam mazkvalificētus laudis, amatniekus, kas automātiski saucas par tulkotājiem, kaut gan sniedz tikai burtiskos tulkojumus — parindeus, pie tam visai nepilnīgus, zemas kvalitātes.

Varēja sagaidīt, ka Latvijas Padomju rakstnieku savienības pārstāve, krievu tulkotāju sekcijas vadītāja L. Pāže, noīstādama apspriedē koreferātu par latviešu rakstnieku darbu tulkošanu krievu valodā, centīsies izvērst un papildināt šo tezi vai arī, nebūdamā ar to vienīgi prātis, sāks polemizēt, centīsies apstrīdēt to. Nekas tamīdējās nenotika. Padomju Latvijas tulkotāju darbā sastopamo kļūdu konkrētas iztirzāšanas vietā koreferente, kas pati ir tulkotāja, mēģināja novēl vainu uz redaktoriem un izdevniecībām. Biedre Pāže pateica:

«...Līdz šim laikam vēl nav izskaušta haura, kuras paraugus mēs redzam krājumā «Padomju Latvijas dzēnieki», kas izdots Leningradā un kurā atsevišķi tāli aizstāti ar štamplēm, pielauts, ka tulkotājs veselas rindas izlaiž vai pieraksta klāt no jauna. Parindeņi tie nevar vainot — tas jau ir tulkotāja darbs.»

Par Leningradā klajā laistā latviešu dzēnie krājuma atsevišķiem trūkumiem jau bija rakstīts, un iespējams, ka daudzi apspriedes dalībnieki, it īpaši tulkotāji Leningradieši, atcerējās to, kas bija pateikts šajā sakarībā. Un tomēr, publiski izsakot apvainojumu visiem tulkotājiem Leningradiešiem (jo vārdus b. Pāže nenosauc),

vajadzēja minēt šīs halturas konkrētos piemērus.

Bez jebkāda pamatojuma palika arī šāds b. Pāžes apgalvojums: «...mūsu tulkojumu vispārējais tonis līdz šim ir pelēks, vienmuļš, to mākslinieciskais līmenis ir zems, valoda — neveikla, stūrainā, neizteiksmīga. Tādējādi krievu lasītājam rodas nepareizs priekšstats par latviešu rakstniekiem, jo tulkojumu neatspoguļo viņu māksliniecisko meistariību.»

Tiesa, dažādi «stila ziedi», krievu valodas nepazīšanas uzskatāmi paraugi, diemžēl, tomēr iezogas grāmatās. Piemēram, šogad Rīgā krievu valodā izdotajā V. Lāča stāstu un noveļu grāmatā var atrast šādas izteicienu: teikums «Vilki nokož savus vecos, nevarīgos biedrus» pārtulkots: «Волки загрызают старых, немощных членов своей стаи» (27. lpp., J. Šūmana tulkojums); teikums «No dažādiem kukaiņiem kas par savu dzīves vietu mīl izraudzīties cilvēku mājokli, circeņis gan būs pats interesantākais un piemīlīgākais» krievu valodā skan: «Из всех насекомых, которые обитают в человеческом жилище, пожалуй, самым интересным и безобидным является сверчок» (56. lpp., V. Viļņa tulkojums); teikums «Vecmāte palika atbildi parādā» pārtulkots tā: «С ответом бабушка осталась в долгу» (139. lpp., V. Viļņa tulkojums) utt.

Te vainojami ne tikai tulkotāji, bet arī šīs grāmatas redaktori A. Mednis un N. Batja. Taču L. Pāže nevis atzīmēja šo redaktoru labo vai sliktu darbu, bet gan, nenosaucot vārdus, nīkni uzbruka citu grāmatu redaktoriem, kas «reizēm apstrādā tulkojumus līdz nepazīšanai».

Starp citu, viņu vārdi būtībā nav palikuši neatklāti. Ilustrējot savu do-

mu, L. Pāže tomēr nosauca dažus darbus:

«Šīs grāmatas, kuras apstrādājuši jau vairāki redaktori, tāpat cieš gan burtiskuma gan valodas neveiklības, gan neizteiksmības dēļ, nerunājot par atsevišķām valodas kļūdām un nepareizībām. Tādu novērtējumu mūsu sanāksmē (te domāta tulkotāju sanāksmē Rīgā — K. L.) guva arī latviešu literatūras galveno ar Staļina premiju apbalvoto darbu: A. Upīša «Zaļās zemes», V. Lāča «Vētras», A. Sakses «Pret kalnu» tulkojumi. Tas tad arī ir galvenais jaunums, ar kuru jācīnās...»

Te nu mēs koreferentei kategoriski nepiekrītam. Var jau būt, ka Latvijas Padomju rakstnieku savienības krievu tulkotāju sanāksmē arī tika izdarīti tamīdējā secinājumi un vispārīnājumi taču tie ir krasā pretrunā ar padomju lasītāju daudzo tūkstodu novērtējumu tieši par šiem darbiem, kas dēva viņiem pirmo priekšstatu par latviešu tautas dzīvi un darbu, par latviešu literatūras līmeni. Protams, oriģinālā šie darbi ir vēl labāki. Par to nav ko strīdēties. Bet vai var būt vienīgi prātis ar b. Pāži, ka krievu valodā tie «nav augsti mākslinieciski darbi, kādi ir to oriģināli latviešu valodā»? Ja būtu tā, kā to teica viņa, šīs grāmatas nebūtu ieguvušas tik lielu popularitāti krievu lasītāju vidū.

Runājot no Vissavienības apspriedes augstās tribīnes, nedrīkstēja izteikt šādu nepietiekami pamatotu apgalvojumu. Daudzos apspriedes dalībniekos — to skaitā bija gan tulkotāji, gan norādīto grāmatu redaktori, gan izdevēji — šis tūkstāds, nedibinātais paziņojums izraisīja sašutumu. Bet piemērs b. Pāže netika mīnējusi tā vienkāršā iemesla dēļ, ka grūti, pat nespējami būtu bijis samēlēt tos tik vispārīnāto secinājumus,

«Kāds iemesls pamatā tam, ka mūsu tulkojumiem ir tik zems mākslinieciskais līmenis?» — sanāksmē jautāja b. Pāže un pati sniedza atbildi: «Galvenais iemesls ir tas, ka nav tulkotāju kadru. Pie mums ar tulkošanu nodarbojas visi visumā gadījuma cilvēki, kas prot valodu relatīvi, nepietiekami dziļi. Tie ir vairāk vai mazāk uzņēmīgi laudis, kas stājas pie tulkošanas un tulko, cik tas ir viņu spēkos. Mums nav profesionālu tulkotāju — talantīgu cilvēku».

Un atkal mums jāiebilst. Negribas ticēt, ka republikā nav talantīgu cilvēku, kas spēj tulkot. Kas gan tadā gadījumā iepazīstināja visas Padomju Savienības plašās lasītāju masas ar Rūdolfa Blaumana un Andreja Upīša, Jāņa Sudrabkalna un Viļa Lāča dairādi? Pat tie tulkotāji, kuru jau pieminējām, neraugoties uz visiem viņu trūkumiem, spēj strādāt labi. Teicamus rezultātus devusi, piemēram, tā sauktā kolektīvās tulkošanas metode, kad parindeņa autors vai tulkotājs, kas teicami prot latviešu valodu, bet nepietiekami apguvis krievu literāro valodu, strādā kopā ar krievu literātu, kurš neprot latviešu valodu.

Par to runāja b. Pāže, pat minēja vienu piemēru vienīgo uzvārdu visā savā referātā, un proti... savējo.

Gribas ticēt, ka b. Pāže kopā ar N. Zadornovu teicami pārtulkos A. Upīša jauno romānu. Bet Latvijas Padomju rakstnieku savienības krievu tulkotāju sekcijas priekšsēdētāja būtu varējusi un viņai vajadzēja pastāstīt par pieredzi, kas jau iegūta šajā laukā: par A. Upīša romāna «Zaļā zeme» kolektīvo tulkojumu, ko veica Kazlovska kopā ar Kondratjevu, par V. Lāča romāna «Vētra» tulkojumu, ko veica Šūmanis un Kulmanova, u. c. Biedre Pāže būtu varējusi un viņai vajadzēja pastāstīt par to kā tas varēja gādīties, ka piemēram, D. Glēzers kļuvis par rakstības veida un autora individualitātes zinā tik dažādu rakstnieku kā A. Sakse,

J. Grants, A. Imermanis, G. Čirulis un V. Bērce darbu tulkotāju.

Tajā faktā, ka arī krievu lasītājam nācā iepazīties ar V. Lāča jauno romānu acīm redzamā nepabeigta veidā, vainojams ne tikai autors, bet arī tulkotājs J. Šūmanis. Vai tad tulkotājs ir autora pielauto trūkumu un pat ideoloģisku kļūdu akls kopētājs? Ja viņš ir cilvēks, kas nododas jaunradē, viņa pienākums ir radoši novērtēt darbu, kuru viņš appēmas pārtulkot. Viņš ir autora pirmais kritiķis un tiesnesis, viņš kopā ar redaktoru un izdevniecību ir atbildīgs gan par tulkotāma darba izvēli, gan arī par tā saturu. Tulkotājam jāizjūt atbildība par savu darbu, kas kļūs pieejams visas Padomju Savienības lasītāju lielajai saimei. Tāpēc viņam jāpāceļas to prasību līmeni, kādas izvirza mūsu literatūrai bolševiku partija, visa padomju tauta. Tāpēc viņam jābūt pienācīgi sagatavotam, nopietni aprunotam idejiskā un politiskā ziņā. Par to b. Pāžei vajadzēja runāt vispirms.

Nevar teikt, ka viņa savā referātā nebūtu izvirzījuši arī pareizas tezes. Pareizi viņa izteicās, piemēram, par to, cik svarīgi ir piesaistīt tulkotājam jaunus kadrus, kas nāk no augstākajām mācību iestādēm, par teoretiskajām pārrunām un lekcijām, kādas jāriko Latvijas Padomju rakstnieku savienības tulkotāju sekcijā. Pareizi un dibināti viņa nārmēta PSRS Padomju rakstnieku savienības latviešu literatūras komisijai, ka tā nav saistīta ar Latvijas Padomju rakstnieku savienību.

Taču visumā L. Pāžes koreferats, kā to norādīja «Literaturnaja Gazeta» pārskatā par tulkotāju Vissavienības apspriedi, «nenavīsam neapmierinājā sapulcējošs». Un notika tas tāpēc, ka Latvijas Padomju rakstnieku savienības vadība nebija palīdzējusi b. Pāžei ar padomu un konsultāciju, kad viņa gatavoja svarīgo referātu ar kuru tik neveiksmīgi debitēja Vissavienības apspriedes tribīnā.

LATVIJAS PADOMJU ARCHITEKTU SAVIENĪBAS III KONGRESS

Republikas architektu radošie uzdevumi

Nupat bija sanācis Latvijas Padomju architektu savienības III kongress. Tas spīgti apliecināja republikas architektu saimes sabiedriskās aktivitātes un idejiski politiskā brieduma pieaugumu.

Padomju architektūras un celtniecības radošo ceļu apgaismo boļševiku partijas idejas, komunisma idejas. Mūsu lielās padomju tautas arvien straujāk gaita uz komunismu nosaka arī architektūras uzdevumus. Kultura padomju zemē sasniegusi nekur citur un nekad nebijuši augstu līmeni, dziļi iesakņojusies visplašākajos tautas slāņos. Arhitektūrai un celtniecībai jāizsaka šīs augstās līmenis, jākļūst par aktīvu faktoru padomju tautas materiālās un garīgās kultūras plaukšanā. Viss, ko ceļ padomju arhitekts — rūpnīcas, dzīvokļu namus, administratīvas ēkas, kultūras un zinātnes pils, teātrus — vajadzīgs ne tikai šodien, bet arī nākotnes ļaudīm, komunistiskās sabiedrības ļaudīm.

Lai veiktu tik liela mēroga uzdevumus, nepieciešami ar marksisma-lenīnisma zinātni labi apbruņoti, padomju architektūras teoriju pamatīgi apguvuši, praktiskā darbā norūdināti architektu kadri. Tāds ir pamatnoteikums, kuru neizpildot, nav domājama iekāšana uz priekšu. Marksisma-lenīnisma zinātnes apgušana, padomju architektūras teorijas pamatīga zināšana īpaši svarīga mūsu republikas arhitektiem arī tad, ja mūsu architektu jaunradē kā smagās slogs vēl šad un tad samānāmas formalisms, auksta konstruktivisms un citas no buržuāziskās architektūras mantotās kaites. Pietrūkst dažkārt mūsu arhitektiem arī meistarības, padomju architektūrai tik raksturīgās daļuma, formu harmonijas izjūtas. Tātad idejiski politisko un profesionālo zināšanu nemēģina, labi organizēta celšana ir pats galvenais, kas pašlaik vajadzīgs republikas arhitektiem un uz ko vispirma kārtā vērsama Latvijas Padomju architektu savienības jaunās valdes uzmanība.

Marksisma-lenīnisma zinātnes pamatu apgušanā Arhitektu savienībā pēdējos gados darīts diezgan daudz. Liela daļa Savienības biedru beigusi Marksisma-lenīnisma vakara universitāti. Turpmāk vairāk vēlēties piegriezt iegūto zināšanu padziļināšanai un — pats galvenais — jāiemēdās tās pielietot praktiskā darbā.

Centralajā presē ne vienreiz vien parādījušies norādījumi, ka padomju architektūras teorija, architektu sabiedrības interese par teoretiskiem jautājumiem ievērojami atpaukojoties praktiskā darbā. Nav šaubu, ka šī atpaukojuma teorijas novadē nevar neietekmēt praksi, nevar nemazināt prakses sasniegumus. Padomju Latvijā, tas izjūtams it sevišķi. Mūsu architektu vidū interesē par padomju architektūras teoriju un līdz ar to arī zināšanas teoretiskajos jautājumos ir pārāk mazas. Arhitektu savienībā ir īpaši architektūras teorijas un kritikas sekcija. Bet līdz šim tā ir bijusi pārāk bezdarbīga. Sekcijai jāizvērs principālas, isti zinātniskas diskusijas par dažādiem teoretiskiem jautājumiem, allaž saistot tos ar prakses vajadzībām, ar citu pret buržuāziskās pseidozinātnes ietekmes atliekām republikas arhitektu apziņā un jaunradē, kā arī ar padomju architektūras lielisko sasniegumu propagandu.

Diendienā nākas sastapties ar parādību, ka mūsu arhitekti vēl nespēj radīt saturu socialistisku, bet formā nacionālu architektūru. Arī šo uzdevumu veikt nebūs iespējams bez nopietniem zinātniski teoretiskiem pētījumiem.

Līdzīgs stāvoklis ir arī ar klasiskā mantojuma apgušanu. Padomju architektūra mīl un atzīst skaistumu, nevis izskaistinājumus, kaut arī tiem būtu vistiešākais sakars ar klasiskajām formām. Padomju architektūra ir principāla jauna parādība pasaules architektūrā. Tā atbilst saskaņā ar socialistiskās sabiedrības principiem, sakņojas socialistiskās sabiedrības dzīvē, kalpo komunisma uzcelšanai. Kā tāda jauna parādība padomju architektūra uzņem klasisko mantojumu, to pārveidojama un piemērodama savai jaunajai sejai.

Tāpat kā visā padomju zemē celtniecības vēriens un tempi strauji pieaug arī mūsu republikā. Mēs ceļam rūpnīcas, skolas, slimnīcas, kultūras namus, dzīvokļus. Celtniecības sekmes atkarīgas no daudziem apstākļiem un vispirma kārtā no projektēšanas, celtniecības un būvmateriālu sagādes organizāciju prasmes un lietpratības. Visas šīs organizācijas jūti uzlabo savu darbu, piemēro to industrialām, ātrceltniecības metodēm. Šai sakarā neapšaubāmi pareiza ir tendence pēc tipveida projektēšanas. Arhitektu uzmanība vēršama uz to, lai nemīlīgi celtu šo tipveida projektu kvalitāti, allaž paturot prātā celtniecības maksimālās industrializācijas perspektīvu, izmantojot būvdetaļu tipizāciju. Turklāt projekti izstrādājami tā, lai celtniecība paredzētu vietējo celtniecības materiālu izmantošanu un veicinātu to ražošanu.

Arvien plašāks darba lauks mūsu arhitektiem paveras kolchozu celtniecībā. Īpaši atbildīgs šis darbs ir sakarā ar to, ka jaunajos socialistiskajos laukos būvējamās celtnes visbiežāk veidā saistītas ar kolchozu ražošanas iespēju vairošanu un kolchoznieku dzīves apstākļu pārveidošanu, kas savukārt ietekmēs kolchoznieku apziņas līmeņa celšanās tempus.

Celtniecība padomju pilsētās un laukos arvien vairāk kļūst par ansambļu celtniecību. Un ansambļveida celtniecība nevar un nedrīkst būt atrauta no visas pilsētas vai jebkuras citas apdzīvotas vietas celtniecības uzdevuma. Tāpēc pilnīgi nepieciešams, lai visām pilsētām būtu rūpīgi izstrādāti, tālredzīgi apsveikti ģenerālie plāni. Šai ziņā mūsu arhitekti republikas darba laujā priekšā ir lieli parādnieki.

Celtniecība padomju zemē nav pašmērķis. Viss, ko mēs ceļam, kalpo padomju cilvēkam, līdz ar to kļūdam par monumentālu pieminekli mūsu lieliskajam, stājniskajam komunisma celtniecības laikmetam. Ar šīs cildenās perspektīvas skaidru izpratni jāstrādā katram arhitektam.

KONGRESA REZOLUCIJA

Latvijas Padomju architektu savienības III kongress pieņēma rezolūciju, kurā jaunajai valdei uzdots:

Padziļināt idejiskās audzināšanas darbu, panākt, lai Marksisma-lenīnisma vakara universitātē būtu beiguši maksimāli liels skaits Savienības biedru un kandidātu. Sistemātiski rīkot lekcijas, seminārus, konsultācijas par marksisma-lenīnisma zinātni, referātus un diskusijas, kas atmaskotu buržuāziskās teorijas architektūrā un mākslā.

Panākt, lai AS radošo pasākumu vidū svarīgāko vietu ieņemtu aktuāli padomju architektūras teorijas un prakses jautājumi, socialistiskā realisma metodes problēmas. Plaši izvērst kritiku un celt tās principiāli idejisko un profesionālo līmeni. Ar radošās kritikas palīdzību novērst kļūdas architektūras un celtniecības praksē, uzlabot topošo celtnu arhitektoniski māksliniecisko kvalitāti un līdz galam pārvarēt buržuāzisko ietekmju paliekas.

Rīkot ne tikai pieredzējušu, bet arī jaunu architektu un veselu kolektīvu radošās atšauļes. Visos šāda veida pasākumos aicināt arī plašās sabiedrības pārstāvjus, radniecīgu zinātnes un mākslas nozaru darbiniekus.

Vairāk rīkot architektu konkursus, konkursu materiālu apspriešanu pieņemot plašās sabiedrības pārstāvjus un izstrādāt pasākumus, kas veicinātu konkursu rezultātu realizāciju.

Plaši propagandēt architektūras sasniegumus visos darba laujā slāņos, rīkojot referātus, lekcijas, izstādes utt.

AS darbā iesaistīt celtniecības specialistus un vadītājus — inženierus, konstruktorus, stacionāriešus un novatorus.

Panākt architektūras jautājumiem veltīta žurnāla izdošanu lai izvērstu architektu pieredzes apmaiņu, kritiku un paškritiku un propagandētu lielākos sasniegumus architektūrā, celtniecības tehnikā un būvmateriālu ražošanā.

Pastiprināt jauno architektu idejiski politiskā līmeņa un profesionālās meistarības celšanu, paplašināt viņu uzņemšanu Arhitektu savienībā.

AS biedru kvalifikācijas celšanai organizēt radošus komandējumus un ekskursijas, veicināt architektu sagatavošanos zinātnisko gradu iegūšanai.

Pie lielākajiem radošajiem kolektīviem noorganizēt Arhitektu savienības nodaļas un uzturēt pastāvīgu radošu sadarbību ar Savienības biedriem, kuri šādā republikas periferijā.

Nodibināt rūpniecības architektūras sekciju.

Lūgt attiecīgās organizācijas un iestādes piešķirt Arhitektu savienībai «Arhitekta nama» ierīkošanai piemērotu ēku.

PSRS Padomju architektu savienības valdes sekretara Staļina premijas laureata G. Zacharova runa

(Saisināta)

Socialistiskās celtniecības varenaļs vēriens aizvien vairāk palielina padomju architektu lomu un atbildību. Valsts viņiem uzticējusī radīt jaunās celtnes augstā idejiski mākslinieciskā un tehniskā līmenī. Arhitektu savienības uzdevums ir mobilizēt visus architektu spēkus šā valstiskā uzdevuma veikšanai. Arhitektu savienības darba pamatā tādēļ liekama architektu jaunrades idejiskā un mākslinieciskā brieduma veicināšana.

Kādi tad ir šā darba rezultāti Latvijā?

Tie apstākļi, kādi architektūras novadā bija Latvijas Padomju architektu savienības II kongresa sanāksšanas laikā, visiem ļoti zināmi, un tie nebija labvēlīgi architektu jaunradei.

Laikā, kas aizritējis kopš II kongresa, veikts nozīmīgi daudz. Latvijas arhitekti guvuši nopietnus panākumus. Izvērstā plānošana un projektēšana kolchozu rajonu centru un republikas galvaspilsētas Rīgas izbūvē. Tas ir liels sasniegums.

Jau paveiktā darba rezultāti liecina, ka arhitekti apgūst jaunus celtniecības veidus. Piemēram, kolchoznieku nams jau ir pilnīgi jauna veida būve. Nama projekts vēl tiek papildināts un, acīm redzot, sasniegs savam uzdevumam atbilstošu līmeni. To pašu rāda arī virkne citu ēku. Lielā solis uz priekšu sperts celtniecības tipizācijas un industrializācijas virzienā.

Daži panākumi gūti arī architektūras mākslinieciskā tēla un nacionālās formas meklējumos. Te par piemēru var nodērt mēmiņkulis V. I. Lepinam un paviljons Vissavienības lauksaimniecības izstādei.

Bet tajā pašā laikā Padomju Latvijas architektu jaunradē ir lieli, traucējoši trūkumi. Šos trūkumus varam ieraudzīt, kaut vai aplūkojot kolchozu centru plānojumus. Vēl nepietiekami dziļi tiek ievērotas šīs principiāli jaunās republikas ekonomiskajā dzīvē tik svarīgas celtniecības specifiskās prasības. Visai bīstams stāvoklis var rasties arī sakarā ar to, ka arī vairāku pilsētu ģenerālo plānu projekti tiek izstrādāti bez topografiski ģeodēziskā pamatojuma.

Īpaši jārunā par to, ka celtniecības darbi Rīgā notiek bez ģenerālā plāna, bez precīza, skaidra, vadoša un virzoša plāna. Tāpēc iznācis tā, ka vairākas dzīvojamās ēkas jau uzceltas ne gluži tur, kur vajadzētu. Raksturīgs piemērs šai zinā ir Muzikālās komedijas teātris. Šā teātra ēkas projekta autors arhitekts Bogačenko pamatoti kritizēts, bet jāatzīst arī, ka vainojams viss Rīgas architektu kolektīvs, kas arhitektam Bogačenko nav palīdzējis. Rezultātā Muzikālās komedijas teātris uzcelts nepiemērotā vietā, ieznaugts starp un aiz citām ēkām, nekādi nerotā pilsētu. Arī upju kuģniecības stacija, uzcelta nepiemērotā vietā, neietekmē pilsētas izskatu.

Šajās neveiksmēs vainojams ne vien pilsētas galvenais arhitekts un Arhitektūras lietu pārvaldes priekšnieks, bet arī viss kolektīvs. Daudzi arhitekti runā, ka Muzikālās komedijas teātra ēku cel ne tur un ne tā, kā vajadzētu, bet runā, kā saka, kultūras, nepacēla, jautājumu plašās radošās diskusijās.

Aplūkojot tuvāk abas šīs ēkas, redzam arī citas kļūdas. Upju kuģniecības stacija uzcelta nepareizi arī no architektūras, idejiski mākslinieciskā

tēla viedokļa. Pavirši atrisināta nacionālās formas problēma. Ar ko tad arhitekts gribējis paspīdēt? Ar ornamentu, ar koka kolonnām un koku formām. Bet viss tas izveidots tā, ka par kaut kādu meistarību nevar būt ne runas. Uz tievām kolonnām uzkrātas mūžīgas fermas, turklāt tīri dekoratīvas. Arhitektu kolektīvam vajadzēja aizrādīt autoram, palīdzēt šo kļūdu novērst.

Arhitekts Bogačenko kongresā stāstīja par grūtībām, ar kurām viņam nācies sadurties, ceļot Muzikālās komedijas teātra ēku. Skaidrs, ka viņam palīdzējis pārāk maz. Bet jāzina, ka neveiksmīgai bijusi jau pati arhitekta mākslinieciskā iecere. Tas redzams visā interjera izveidojumā.

Bet kāpēc atbildīgi pieredzējuši arhitekti atbildīgās sanāksmēs vairākkārt teikuši, ka teātri cel labi? Tāpēc, ka arhitektu kolektīvs nav kā nākas saliedēts, nav vienots.

Latvijas architektu kolektīva praktiskais darbs liecina, ka tas spēj veikt visus uzdevumus, kas tam tiks uzticēti, bez šaubām — spēs, bet tikai tad, ja tas kļūs par saliedētu, kaujniecisku kolektīvu. Pagaidām tāda kolektīva nav. Un te vainojama ne tikai Arhitektu savienības valde, bet visi arhitekti, kas vēl nav izpratīti, ka kolektīvs darbs ir visam pamatā.

Mums atrisināmi daudzi lieli radoši jautājumi. Un mēs tos atrisināsim, katram jautājumam pieejot radoši un kolektīvi. Uzdevumi, ko mums sprauz partija, valdība, biedrs Staļins, prasa visu padomju architektu spēku saliedēšanu varonīgās padomju tautas cīņā celtnu radīšanai. Padomju architektu gods lieta — šos uzdevumus izpildīt.

LK(b)P CK smagās rūpniecības nodaļas vadītāja vietnieka J. Šilova runa

(Saisināta)

Pēckara piegādes plānā paredzētos kapitālās celtniecības uzdevumus republika izpildījusi par 119,3 procentiem. Tas liecina, ka mūsu projektēšanas un celtniecības organizācijas tām uzticētos pienākumus veikšanas visumā sekmīgi. Taču kā projektēšanā, tā celtniecībā bijuši nopietni trūkumi, pat kļūdas, īpaši piegādes sākumā. LK(b)P Centralajā Komitejā nācās divas reizes apspriest architektūras jautājumus, lai dotu konkrētus norādījumus šo trūkumu un kļūdu izlabošanai. Partijas norādījumi palīdzējuši uzlabot darbu projektēšanas organizācijās un celt arhitektu idejiski politisko līmeni. Arvien labāk pēdējos gados sāk strādāt arī celtniecības organizācijās. Tas sevišķi attiecas uz dzīvokļu un civilās celtniecības ministriju un Celtniecības trestu Nr. 21.

Tomēr nekādi nevar uzskatīt, ka stāvoklis architektūrā, un celtniecības laukā jau būtu apmierinošs.

Ne Arhitektu savienība, ne Latvijas PSR Zinātnu akadēmija nav nekā darījusi, lai izpildītu nacionālās celtniecības formas un ornamentiku, nav cīnījusies par buržuāzisko sārmu izskaušanu no nacionālās formas un ornamentikas jautājumiem veltītās literatūras. Pārāk maz sarīkots lekciju par klasiskās, īpaši krievu architektūras vēsturi un par padomju architektūru. Nemaz nenotiek lekcijas par arhitek-

tūras pieminekļiem Latvijā un par nacionālo architektūru. Izstrādājot mācību projektus, architektūras nodaļas studenti neizmanto literatūru par krievu klasisko architektūru un padomju architektūru, jo šādas literatūras Universitātē nav un nevienam nedoma par tās iegādāšanu. Cīņa pret kosmopolitismu un buržuāziskās architektūras ietekmēm mūsu architektu jaunradē vēl nav pietiekami asa. Projektēšanas organizāciju arhitekti un konstruktori savos projektos un aprēķinos gandrīz nemaz neparedz ātras, industriālās celtniecības metodes un jaunu vietējo būvmateriālu pielietošanu. Nereti projekti paredz pārāk daudz dažādu detaļu. Piemēram, «Rīgas» viesnīcas un Muzikālās komedijas projekts ielānāts vairāk nekā 100 dzelzsbetona un koka konstrukciju katrā, kas sēdārdzina un palīdzina celtniecību.

Celtniecības laukā galvenais trūkums ir celtniecības dārdzība un zemā kvalitāte. Līdzekļu sadrumstalošana un būvdarbu pabeigšanas termiņu neievērošana. Būvdarbu zemā kvalitāte, galvenokārt, izskaidrojama ar inženier-tehnisko darbinieku pieredzes trūkumu, ar celtniecības organizācijas jauno formu un principu nezināšanu. Celtniecības sadārdzināšanu un paildzināšanu izskaidro galvenokārt tas, ka daudzos būvdarbos netiek izmantota modernā tehnika un industriālās metodes. Bet

šīs modernās tehnikas un jaunās celtniecības metožu pielietošanu savukārt aizkavē daudzu celtnieku — inženier-tehnisko darbinieku un strādnieku — vājās tehniskās zināšanas.

Celtniecības tempus negatīvi ietekmē arī nepareizā līdzekļu plānošana. Piemēram, «Rīgas» viesnīcas uzcelšanai būv vajadzīgs 21 miljons rubļu. Komunālās saimniecības ministrija paredz izdot 1,5–2 miljoni rubļu gadā, Iznāk, ka šī viesnīca jāceļ 10–15 gadu. Gandrīz tāds pats stāvoklis ir arī ar slimnīcas un līdz 1951 gadam — ar Muzikālās komedijas teātra ēkas izbūvi Rīgā. Turpretim Izglītības ministrija, koncentrējama lielus līdzekļus nedaudzos celtniecības objektos, nanākusī, ka piecu gadu laikā uzceltas 32 skolas, kuras spēj uzņemt 14,5 tūkstošus skolēnu vienā mēnesī.

Celtniecības tālākai attīstībai tālāk nepieciešams ievērojami paaugstināt vadošo darbinieku un strādnieku tehnisko zināšanu un politiskās attīstības līmeni, ātrāk ieviest industriālās celtniecības metodes, kompleksu mehānizāciju, panākt pieaugu celtniecības finansēšanu.

Mūsu pienākums strādāt arvien labāk, godam izpildīt saistības, ko arhitekti un celtnieki uzņemusi vēstulē biedram Staļinam. Nav šaubu, ka Padomju Latvijas architektu un celtnieku saime šo pienākumu izpildīs.

Rīgas pilsētas galvenā architekta N. Rendeļa runa

(Saisināta)

Projektēšanas un celtniecības praksei Padomju Latvijā, nemot par paraugu visas padomju architektūras straujo progresu, jāpaveic jaunā, augstākā pakāpē. Šis jaunās pakāpes sasniegšanai izpildāmi šādi priekšnoteikumi: projekti sastādāmi tā, lai tajos būtu ietvertas visas iespējas celtniecības industrializācijai; celtniecības organizācijas maksimāli apgādājamās ar tehniku; celtniecībā nodrošināmi augstas kvalitātes būvmateriāli, pusfabrikāti, kas ļauj līdz minimālām samazināt ar žošanu saistītos procesus un izmantot būvdarbos montāžas metožu.

Kādas tad ir šo priekšnoteikumu izpildīšanas perspektīvas?

Ir pilnīgs namata domāt, ka svarīgākie objekti, kuru izbūvi uzsāksim vistuvākajā laikā, tiks apgādāti ar augstas kvalitātes projektiem un pārējo celtniecības dokumentāciju. Te var minēt Jūrmalas ūdensvada, Uzvaras laukuma, Pērnavas ielas loka un «VEF» dzīvokļu namu kompleksa izbūvi. Taču lielākā daļa projektu, pēc kuriem noris celtniecība Rīgā, izstrādāti, neietekmēti rēķinoties ar celtniecības industrializāciju. Attiecībā uz celtniecības organizāciju tehnisko jaudu jāzina, ka tā pēdējos gu-

dos nesalīdzināmi palielinājusies. Strādnieku roku darbu arvien vairāk un pilnīgāk aizstāj mašīnas. Rīgas celtnieki apgūst citu padomju pilsētu celtniecības pieredzi. Kā to liecina Būvmateriālu rūpniecības ministrijas katalogs, tad arī būvmateriālu zinā mums ir visas iespējas modernā pirmirindas celtniecībā. Šīs iespējas likaj vajag izmantot labāk nekā līdz šim.

Tātad mums ir visi priekšnoteikumi modernās padomju architektūras radīšanai arī mūsu republikas galvaspilsētā.

Realizējot Rīgas izbūvi, saduramies ar ģenerālā plāna trūkumu. Nav arī detalizētu plānu un projektu atsevišķu rajonu apbūvē. Tas nozīmē, ka objekti, kuros projektēts 1952. gadā un būvēs 1953. gadā, tiks izvietoti bez garantijas, ka šīs izvietojums pilnīgi sakrīt ar ģenerālplāna plānā ietverto ideju. Tāds neciešams stāvoklis radies Arhitektūras lietu pārvaldes un Rīgas pilsētas galvenā architekta vainas dēļ. Nepietiekami aktīva bijusi arī Latvijas Padomju architektu savienība, kas nav spējusi noorganizēt ar Rīgas izbūvi un rekonstrukcijas ģenerālā plāna izstrādāšanu saistīto jautājumu radošu apspriešanu. Šis neciešamais stāvoklis nekavējoties likvidējams, jo ģenerālā

plāna trūkuma dēļ jau pielautas nopietnas kļūdas Rīgas izbūvē, un tās iespējamās arī nākotnē.

Sakarā ar celtniecības industrializāciju, ar rūpnieciskās izgatavotu montējamo konstrukciju aizvien plašāku pielietošanu pieaug architektiem uzstādāmās mākslinieciskās prasības. Vislabākos paraugus, kuri mums nopietni jāstūdi, šai zinā dod Maskavas jaunā architektūra, kas uzskatāmi rāda, kā jaunā celtniecības prakse rada jaunas mākslinieciskās formas.

Padomju Latvijas architektu praksē vēl nākas sastapties kā ar formālu klasiskā mantojuma atdarināšanu (vairāki arhitekta Glūdes darbi, arhitekta Semencova izstrādātais «VEF» kultūras nama projekts, pēc arhitekta Voronova projekta celts Rīgas upju kuģniecības stacija) tā arī ar konstruktivisma izpausmēm. Šie trūkumi liek mērā saistīti ar to, ka mūsu arhitekti, patiešām nopietni cenšamies celt savu idejiski politisko līmeni, studēdami marksisma-lenīnismu, vēl nav iemācījušies iegūtās zināšanas izmantot praksē. To panākt izdosies vienīgi, pieejot izvērstot un augstā teoretiskā līmenī pascēlot architektu jaunrades sabiedriskos ietīrējumus, kas iorganizē arvien biežāk un sistemātiskāk.

Latvijas Padomju rakstnieku savienībā

Prozas sekcijas sanāksmē «Par jauno autoru prozaiķu semināru» referēja J. Grants. Viņš norādīja, ka, salīdzinot ar jauno autoru rosmi literāro un dramaturģijas žanros, prozā viņu devums gan tematikas, gan meistarietas ziņā ir krietni vien mazāks, atrodas zemākā līmenī. Tas zīmējas ne vien uz semināra dalībniekiem, bet uz jauniešiem prozaiķiem vispār, kas aug nepietiekami ātri, lai gan viņiem nodrošinātas visas iespējas.

Proza ir viens no grūtākajiem žanriem, prozaiķiem vajadzīga plaša pieredze, vispusīgas zināšanas. Virkne jauno prozaiķu centīgi mīcās apgūt marksismu-leninismu, bet prakse liecina, ka šīs zināšanas viņi neprot pielietot savā radošajā darbā. Viņu stāstos un tēlojumos par to liecina ideoloģiskās kļūdas notikumu un varoņu vispārinājuma trūkums, šizetu samākslotība, neveselīgs psiholoģisms, ārkārtīgi nabadzīga literārā valoda. Novērojumi rāda, ka viņi nepieņem vērību literatūras teorijai, neseko preseī un literatūrai, nemācās no klasiekiem un labākajiem padomju tautu rakstnieku darbiem. Tādēļ RS radošā darba sekcijām, izdevumu redakcijām, vecākajiem rakstniekiem radikāli jāuzlabo jauno prozaiķu audzināšana, jāsniedz viņiem redzamāks atbalsts un palīdzība.

Par šiem uzdevumiem vēl runāja V. Kalpiņš, M. Rudzītis, Fr. Rūmnieks. Runātāji pamatoti pārmeta jauniešiem prozaiķiem ka prozā sekcijas sanāksmēs viņus neredz, diskusijās viņi nepiedalās, spīlēt pie mērs šī sanāksmē: nav ieradies pat referents E. Vilks. No jauniešiem prozaiķiem atnācī tikai viens pārstāvis.

V. Raipulis norādīja, ka redakcijas jaunos autorus un viņu darbus nereti saņem vēsi, atturīgi, ka viņiem nesniedz vajadzīgo atbalstu, neiesaista konkrētu uzdevumu veikšanā. Prozas sekcijas priekšsēdētājs V. Bērce atzina, ka jauno prozaiķu audzināšanā jāpanāk lūzums, bet jauniešiem autoriem aktivāk jāpiedalās prozas sekcijas darbā.

RS atklātā valdes sēdē referents V. Paeglis runāja par republikas Radiokomitejas un RS ciešāko sadarbību. Radiopārraides, to skaitā literārie raidījumi, visplašākajās darba lauku masās ieguvušas lielu atsaucību. To uzlabošanā, palīdzot ar biedrisku kritiku, piedalās redzamākie republikas rakstnieki, bet šī rosmē vēl jākāpinā, rakstot speciālas raidlūgas, iepazīstinot klausītājus ar to darbu fragmentiem, kas nav vēl publicēti presē, pie kuriem autori strādā.

Pēc tam RS radošo sekciju pārstāvi V. Bērce, P. Sils, J. Vanags, Fr. Rokpelnis, P. Vilks un J. Ratners ziņoja par atsevišķu literatūras žanru svarīgākajām parādībām 1951. gadā un tuvākajiem uzdevumiem nākošajā gadā.

Prozas novadā šā gada sasniegumus raksturo autoru pievēršanās republikas strādnieku šķiras dzīvei. Latvijas revolucionārās strādnieku kustības sākuma posmu savā jaunajā romānā «Plaša mēkļona» notēlo A. Upijs. Padomju Latvijas strādnieku šodienai veltīts V. Bērces romāns «Ritdiena sākusies šodien», M. Bendrunes, E. Vilka u. c. stāsti. A. Sakses romāns «Dzirksteles naktī» ir pozitīva parādība, jo tas no jaunām pozīcijām atmasko buržuāzisko nacionālistu un menševiku tautai naidīgo politiku kapitalistiskās iekārtās apstākļos. Ma' darbu prozaiķi deviņi par republikas dzīves šodien. Neveiksmē prozaiķu dairādē ir V. Lāča jaunais romāns «Uz jauno krastu», par kura trūkumiem rakstījis presē un runājis Valsts izdevniecībā, sagatavojot šo darbu publicēšanai grāmatā. Uzlabojumu iedzina šīs stāsta žanrā.

Dzejas novadā tekošajā gadā iznākuši 10 dzejoļu krātumi, kuri tematiskā ziņā var apmierināt, bet republikas dzeiņnieku darba kvalitāte neatbilst lasītāju prasībām. Ievēribu pelna jauno dzeiņnieku parādība.

Neapmierinošs joprojām dramaturģijas novads, kur jāliecināja arī republikas dramaturģu darbu iztīrīšana Maskavā.

Kino dramaturģijai pēdējā laikā pievērsušies jauni spēki — A. Brodele, V. Bērce, A. Imernanīšs, Z. Grīva u. c. Tas ievērojami sekmēs jaunu mākslas un dokumentālo filmu radīšanu.

No dzīves prasībām atpauk bērnu un jaunatnes literatūra. Gadā laikā iznākušais darbs nav parādīta padomju skolas, pionieru un komjaunatnes organizāciju loma jaunatnes audzināšanā.

Ar republikas krievu rakstnieku kolektīvā lielāko rosmi uzrāda jaunie talenti īpaši dzejas un apraksta novados. Par RS sekciju darba trūkumiem un tā uzlabošanu nākošajā gadā debatēs izteicās A. Talcis, M. Zuntners, J. Grants, K. Kraulīns, J. Plaudis, A. Vēlāns. Izskanēja dibinātā kritika, ka šīs valdes sēdē nav pietiekami sagatavota.

Sēdes vadītājs RS atbildīgais sekretārs V. Lukss, rezumējot sanāksmē izvirzītos atzinumus un ierosinājumus, runāja par konkrētiem uzdevumiem, kuri rakstniekiem jāatrisina, lai pāņktu latviešu padomju literatūras tālāku uzplaukumu.

Rakstnieks, cīnītājs, bolševiks

(Sakarā ar A. Fadejeva 50. dzimšanas dienu)

Viens no pašiem redzamākajiem padomju literātiem ir Aleksandrs Aleksandrovičs Fadejevs. Padomju Rakstnieku savienības ģeneralsekretārs, Stalina premijas laureāts, no kura dzimšanas 24. decembrī aizrit piecdesmit gadi. A. Fadejevs ir padomju literatūru bagātāku ar tādiem klasiskiem prozas darbiem kā «Sagrāves» un «Jaunā gvarde». Viņš daudz darījis izstrādājot padomju literatūras zinātnē un teorijā būtiskas problēmas par socialistiskā realisma metodi, par klasiskā mantojuma nozīmību socialistiskajā realismā, par literatūras un tautas mutiskās poezijas sakariem un sakpojumiem, par padomju literatūras vēsturisko lomu buržuāziskā marasma literatūras atmākošanā, par padomju literatūras mākslinieciskumu, rakstnieku meistarību un citus. Kā Padomju rakstnieku savienības ģeneralsekretārs Aleksandrs Fadejevs partijas Centralās Komitejas uzdevumā piedalījies daudzu nacionālo padomju rakstnieku radošo organizāciju nodibināšanā, tai skaitā arī Latvijas Padomju rakstnieku savienības nodibināšanā. Kā ievērojams rakstnieks, kā Padomju rakstnieku saimes vadītājs Aleksandrs Fadejevs ir Stalina premiju komitejas priekšsēdētājs. Viņš ir arī Vispasaules Miera komitejas prezidiā loceklis un viens no redzamākajiem starptautiskās miera piekriņķu kustības darbiniekiem.

Tikai Padomju Savienībā vien viņa darbi tulkti 53 valodās un izdoti gandrīz 6 miljoni eksemplāros. Aleksandra Fadejeva darbi tāpat pieder pie visizplatītākajām padomju literatūras grāmatām, kuras lasa miljoni miljoni lauku visos piecos zemeslodes kontinentos. Tādēļ visa padomju tauta, progresīvās cilvēces labākie pārstāvi, no sirds sveic Aleksandru Fadejevu viņa slavenajā jubilejā.

Aleksandrs Fadejevs cēlies no Krievijas revolūcijas darbinieku ģimenes. Viņa tēvs, autodidakts, lauku skolotājs Kimru pilsētā, Kalininas apgabalā (toreiz Tveras guberņā), bija aktīvs revolucionārs, kuru cara valdība notiesāja un izsūtīja uz Sibīriju. Aleksandra Aleksandroviča māte arī darbojās revolucionarajā kustībā un bieži izpildīja atbildīgus partijas uzdevumus.

Tādā kārtā Aleksandrs Aleksandrovičs Fadejevs kopš savas bērnības pirmajiem soļiem atrodas revolucionārā cīņā vidē. Viņa augsme viņa psihikā formēšanās notika nemītīgā revolūcijas ideju ietekmē, cīņu ietekmē par jaunu sabiedrību, par jaunu sabiedrisko iekārtu.

Aleksandra Aleksandroviča bērnība aizrit pastāvīgā kustībā — braucienos cauri Krievijai. 1908. gadā nākamā rakstnieka ģimene nometas uz dzīvi Čugujevas sādā, Dienvid-Ussurijas apgabalā. Ussurijā nākošais rakstnieks apmeklēja vietējo sādžas skolu, tad iestājās Vladivostokā, komerskolā. Te viņš jau ieslēdzas jaunatnes revolucionarajā darbībā, iepazīstas ar aktīvākajiem Pjēļuras bolševikiem, starp kuriem ir tādi darbinieki kā Sergejs Lazo un jaunietis V. Sibircovs un pacilātībā veic pienākumus, kādus viņam uzliek partija sakarā ar socialistiskās revolūcijas notikumiem Tālajos Austrumos.

1918. gada septembrī A. Fadejevu uzņem bolševiku partijas rindās. Tas ir laiks, kad Sibīrijā kontrevolucionāri ar ārzemju interventi izdarījuši apvērsumu un bolševikiem, padomju varas iestādēm jādarbojas dzīlā pagrīdē. Aleksandrs Aleksandrovičs izpilda ļoti atbildīgus partijas uzdevumus Vladivostokā, bet ar 1919 gadu darbojas kā kaujinieks Tālo Austrumu partizānu daļā kaujās pret baltgvardiem un interventiem.

Jo zīmīgs, tāpat kā visu viņa dzīvi, ir ievērojamā rakstnieka literārās darbības sākums 1921. gadā, kad partijas X kongresa delegāts viņš piedalās baltgvardu dumjā ansošēšanā Kronštātē. Te Aleksandru Aleksandroviču smagi ievaino. Hospitala vienmūlībā un klusībā viņš sāk vingrināties literatūrā. Viņš lūko attēlot to notikumu plašumu, revolūcijas cīņu asumu un socialistiskās pasaules dzimšanas procesu kas vēlāk gūst iemiesojumu romānos «Sagrāves» un «Pēdējais no Udegas».

Sentinas reizes pārveidodams un pārstrādādams agrāk sāktu darbu, allaž un allaž meklēdams izteiksmes līdzekļus, kā atsegt tēlos revolūcijas cīņu vēsturi, bolševisma ideju neuzvaramību, viņš beidzot 1926. gadā nobeidz un publicē romānu «Sagrāves».

Sai romānā Aleksandrs Fadejevs deva tā laika padomju literatūrā vienu no nedaudzajiem tipisko apstākļu un tipisko raksturu ainojumiem. Ar komisarū Levinsonu rakstnieks parāda pilnasinīgu individualizētu bolševika-

vadītāja tēlu. Levinsona spēks ir tas, ka viņš kā partijas pārstāvis prot cīnīties ar grūtībām, prot organizēt masas ap socialistiskās revolūcijas idejām un — prot pārvarēt vajības un trūkumus, kādi piemīt viņam kā kuram katrām cilvēkam. Kā bolševisks organizators Levinsons vienmēr paliek cieši saistīts ar tautas masām.

Levinsona tēlam pretī nostādīts sīkpilsoniskais «humanistiskais» revolucionārs Mečichas tēls. Mečicha ir esers — maksimalists, kas tikai pieslēdzis revolūcijai. Mečicha ir svešs elements socialistiskās revolūcijas karotāju vidē, kas nevar ilgi tajā dzīvot. Notēlodams Mečichas bojā eju, viņa sīkpilsoniskā humanisma svešību darbautas lietā, A. Fadejevs reizē pasaka, ka socialistiskās revolūcijas istie izcīnītāji ir bolševiku vadītie vienkāršās darba-tautas pārstāvi.

No romāna lappusēm dvesmo pretī dzīlī lirisms. Tas izpaužas atsevišķo romāna varoņu attieksmju notēlojumos, viņu iekšējā pasaules atsegumā.

Romāna «Sagrāves» parādīšanās bija liela tai laikā vēl jaunās padomju literatūras uzvara, topošās socialistiskā

realisma literatūras uzvara. Romāns vēlreiz apliecina, ka reizē ar jaunās, augstākās sabiedrības rašanos top jaunās metodes literatūrā, kas parāda dzīvi tās revolucionarajā attīstībā.

Pēc «Sagrāves» Aleksandrs Fadejevs sāk strādāt pie plaša darba par pilsonu karu Tālajos Austrumos — romāna «Pēdējais no Udegas». Ar šo darbu A. Fadejevs aizsāk jaunu padomju literatūras nedzītu vagu. Kā autors pasāsta romāna pirmās daļas 1935. gada izdevuma priekšvārdā, sacerējuma ideja viņam radusies, studējot F. Engelsa darbu «Ģimenes, privatīpašuma un valsts izcelšanās», kurā aprakstīta brīvā, pirmatnējās kopienas laužu dzīve, pirms cilvēki pazina šķiru sabiedrību. Lasīdams Engelsu A. Fadejevs iecerē grāmatu, kas parādītu, kā cilvēku cilts, kas socialistiskā revolūcijas laikmetā vēl dzīvo lielā mērā pirmatnējās kopienas, pirmatnējā komunisma iekārtā, Lenina-Stalina partijas vadībā sasniedz socialismu, attīstībā pārkāpjot pāri visai šķiru sabiedrības vēsturei.

Romāns vēl nav nobeigts. Atsevišķās tā daļas autori vairākkārt pārstrādājis un turpina pārstrādāt. Kritika līdz šim iespiestajos sējumos ir konstatējusi arī vairākas kļūdas. Taču ar visu to romāns ir ievērojama parādība padomju literatūrā. Un ne tikai temas svarīgumā, Atsevišķās romāna daļās sniedz vienreizīgu māksliniecisku tēlojumu, paver lasītāju skatam desmitiem tipisku, ļoti individualizētu varoņu, kas dzīvi iespējams atmināt. (Arsts Kostereckis ar bērnēm Seriožu un Lenē, bolševiki — Aleša Malenkijs, Pēteris Surkovs, Ussurijas novadā klaiņojošo udegiešu dzimta utt.)

A. Fadejeva literārā darbība divdesmito gadu beigās un trīsdesmito gadu sākumā norit vēl arī citādā virzienā — ne tikai skaidri radošajā laukā vien. Kā zināms, ar VK(b)P Centralās Komitejas 1932. gada 23. aprīļa lēmumu tika likvidētas dažādās rakstnieku grupas un organizācijas, radīta vienota Padomju rakstnieku savienība, tika izvērstas plašas teoretiskās noskaidrošanas darbs literatūras jautājumos. Pēc biedra Stalina norādījuma, ka padomju literatūras mākslinieciskās radīšanas metodei jābūt socialistiskajam realismam,

rakstnieki-bolševiki ar padomju literatūras ciltstēvu Maksimu Gorkiju priekšgalā pievērsās socialistiskā realisma metodes teorijas un prakses izstrādāšanai. Viens no aktīvākajiem darbiniekiem šaj virzienā, viens no tuvākajiem Maksima Gorkija palīgiem ir Aleksandrs Fadejevs. Viņš publicē desmitiem rakstu par literatūras un mākslas jautājumiem, izvirzā tautiskuma problēmu literatūrā, tautas mutiskās poezijas un profesionālās literatūras sakaru un mīļdarbes problēmu. Vienlaicīgi A. Fadejevs strādā pie padomju rakstnieku organizācijas izveides.

1934. gadā notikušajā pirmajā Padomju rakstnieku kongresā Aleksandru Aleksandroviču izvēlē par Padomju rakstnieku savienības valdes un prezidiā locekli. Pēc M. Gorkija nāves, kad visu Savienības darbu vada prezidijs ar sevišķu sekretariātu, A. Fadejevs kopš 1939. gada ir Padomju rakstnieku savienības ģeneralsekretārs.

1939. gadā VK(b)P XVIII kongresā Aleksandru Fadejevu ievēlē bolševiku partijas Centralajā Komitejā, kuras loceklis viņš ir nepārtraukti līdz šim laikam.

Kā Rakstnieku savienības ģeneralsekretārs A. Fadejevs veltī daudz pūļu padomju rakstnieku darba vadībai, jauno literatūru kadru audzināšanai, radošas atmosferas uzturēšanai rakstnieku organizācijās. Viņš publicējis daudzus literatūrtieētiskus darbus, apceres par rakstniekiem (piemēram, Majakovskis 1940. g.) un atsevišķus stāstus (piemēram «Zemestrice» publicēts 1935. gadā).

Lielā Tēvijas kara gados Aleksandrs Aleksandrovičs strādā kā publicists Padomju Informācijas birojā un laikrakstā «Pravda». Pēc novērojumiem Rietumu, Kalininas, Leningradas un 3. Ukrainas frontē viņš uzraksta vairākas padomju cilvēku varoņu un morālo spēku raksturojošas apceres un aprakstus. 1944. gadā viņš publicē grāmatu par Leningradu: «Leningrada blokaides dienās».

1943. gadā A. Fadejevs iepazīstas ar materiāliem par Krasnodonas komjauniešu pagrīdes organizāciju «Jaunā gvarde» un kēras pie romāna par jauniešiem-kaujiniekiem. Uz vietas Krasnodonā labi iepazīties ar laudim un konkrētajiem apstākļiem, kādos noritējusi jaun-gvardiešu cīņa, saliedējies Tēvijas kara notikumu faktus ar savu personisko partizānu cīņu pieredzi. Tālajos Austrumos, Aleksandrs Fadejevs rada romānu, kas pieder pie izcilākajiem literatūras pieminekļiem padomju cilvēkam. Kaut arī romānā ir būtiski trūkumi, no kuriem visdzīvīgākais ir nepietiekamā partijas vadošās lomas atsegšana komjauniešu-partizānu darbībā, Aleksandrs Fadejevs Krasnodonas komjauniešu Olega Koševoja, Seriožas Tiulenja, Ivana Zemnuchova, Uljanas Gromovas, Lubas Ševcovas un citu tēlos parāda pilnā augumā Stalina laikmeta cilvēka varērumu. Romāns «Jaunā gvarde» stāsta par jauniešiem, bet būtībā tā ir grāmata par padomju sabiedrību visumā, par padomju lauku dažādajiem slāņiem, kas, kolosālas grūtības pārvarēdami, bija uzcēlušī savu socialistisko Dzimteni un pratu to nosargāt vislielāko grūtību un pārbaudījumu dienās.

Ar to izskaidrojama šīs grāmatas lielā popularitāte Padomju Savienībā, kur tā iznākusi pāri par 30 izdevumos, tuvu pie 2 miljoni eksemplāru koptīrāžā. «Jauno gvardi» lasa varonīgās Korejas jaunieši, Vietnāmas, Indonezijas jaunatne, fašistiskās Tito kliķes paverdzinātās Dienvidslāvijas un simtu citu kapitalistisko zemju jaunatne. To lasa ikviens, kas grib smelties spēkus cīņām par socialismu, mieru un tautu laimi.

Tikai piecdesmit gadus dzīvo Aleksandrs Fadejevs, tikai divdesmit piecus gadus viņš darbojas literatūras laukā. Tomēr šie divdesmit pieci gadi literārā darbā, tāpat kā pāri par trīsdesmit no apzinīgi pavadītās dzīves gadiem ir nepārtrauktu cīņu gadi, izpildot Lenina-Stalina partijas uzdevumus tautas masu audzināšanā komunismam.

Pašlaik, divu pasaulu — Padomju Savienības vadītās miera frontes un Amerikas Savienoto Valstu vadītās reakcionārās kara organizētāju frontes — sedurmes apstākļos, Aleksandrs Fadejevs atrodas padomju rakstnieku, tautas sirdsapziņas izpaušēju kaujas pozīcijās. Viņš aktīvi cīnās par mieru, par miera nostiprināšanu visā pasaulē. Reizē ar to A. Fadejevs rada ceļu, kāds eiāms visiem padomju rakstniekiem šālās cilvēces vēsturei izšķirošajās dienās.

Kino dramaturģu seminars

Vakar Latvijas Padomju rakstnieku savienībā sākās Latvijas PSR Kinematogrāfijas ministrijas un Rakstnieku savienības rīkotais seminars kino dramaturģiem un Rīgas kino studijas radošajiem darbiniekiem. Pirmajā dienā seminara dalībnieki noklausījās PSRS Padomju rakstnieku savienības kino dramaturģijas sekcijas locekļa, pazīstamā scenarista A. Spešneva ziņojumu par mākslās filmu scenariju tematisko plānu 1952./1953. gadam.

Lekciju «Padomju kino dramaturģija cīņā par socialistiskā realisma metodes ieviešanu kino mākslā» nolasiā PSRS Kinematogrāfijas ministrijas Mākslas filmu radošās galvenās pārvaldes galvenais redaktors A. Vitensons.

Sodien, pulksten 14 — seminars par temu «Kino filmas literārais scenarijs». Filmas «Goda tieša» demonstrējums un šās filmas literārā scenarija analīze. Seminaru vada A. Spešnevs.

24. decembrī, pulksten 17 — seminars par temu «Scenarija šizets un kompozīcija». Filmas «Baltijas deputats» demonstrējums un šizeta un kompozīcijas analīze. Seminaru vada A. Spešnevs un A. Vitensons.

25. decembrī no pulksten 12 līdz 20.20 A. Spešnevs un A. Vitensons sniegs individuālu konsultāciju.

26. decembrī, pulksten 17 — seminars par temu «Dialogs scenarijā». Kino filmas «Skolotājs» demonstrējums un dialoga analīze. Seminaru vada A. Spešnevs un A. Vitensons.

27. decembrī, pulksten 17 — seminars par temu «Dokumentālās filmas uzbūve» ar filmu demonstrējumiem. Vada A. Vitensons. A. Spešnevs nolasiē lekciju «Rakstnieka darba īpatnība kino mākslā».

28. decembrī no pulksten 12 līdz 20 individuālā konsultācija.

Seminarā aicināti piedalīties visi, kas vēlas strādāt kino dramaturģijā.

Lasītāju vēstules

Mērķtiecīga ekskursija

Cēsu Skolotāju institūta literatūras pulcīna biedri ar neatslāstošu interesi seko svarīgākajām parādībām rakstniecībā. Katra padomju rakstnieka grāmata izraisā mūsu pārdomas par daudziem daiļrades jautājumiem, sīznīgu vēlēšanos satikties ar šo grāmatu autoriem, uzklaut viņu atzinumus, iepazīties ar viņu pieredzi jaunradē. Tā radās nodoms rīkot ekskursiju uz Rīgu, lai iegūtu materiālus par padomju rakstnieku dzīvi un literārajām gaitām, lai redzētu, kā dažādas kultūras organizācijas un iestādes palīdz skolām veidot jauno komunisma cēlāju paaudzi.

Ieradusies Rīgā, pirmajā dienā apmeklējām Rakstnieku savienību, kur satikāmies ar Stalina premijas laureātu, mūsu realitiskās prozas meistaru Andreju Upiti un citiem republikas rakstniekiem, piedalījāmies jauno autoru seminārā noslēguma sarīkojumā. Sarunās uzzinājām, kāda neatlaidīga darba rezultāts ir A. Upiša jaunais romāns «Plaša mākonos», cik rūpīgi autors strādā pie lieciena sava sacerējuma, lai sasniegtu viņam tik raksturīgo tēlu vēsturisko realitāti. Jauno dzejnieku vakarā dzirdējām dedzīgas vērsmas par padomju cilvēku rosmi un panākumiem socialistiskajā celtniecībā, par darbu uzvarām pilsētās un laukos. Visām dzejam cauri vijās vienots motīvs — padomju cilvēku stingrā griba aizstāvēt un nosargāt mieru. Jaunie dzejnieki — komjaunieši un jaunieši no mācību iestādēm un darba vietām — savā dairādē izteica tieši tās domas, jūtas un pārdzīvojumus, kas pilda arī mūsu sirdis.

Otrā ekskursijas dienā iepazīnāmies ar Literatūra muzeja ekspozītiem; ar materiāliem par socialistiskā realisma pamatlēcēja Maksima Gorkija dzīvi un darbību, ar V. Majakovskim veltītās izstādes materiāliem. Muzeja ekspozīti sniedz spilgtu pārskatu par Stalina premijas laureātu dairādē, par to, kādā mērā latviešu padomju rakstnieku grāmatās atspoguļojas Padomju Latvijas darba laužu revolucionārās cīņas pret kapitalismu un ekspluatatoriem pagātnē, cīņas pret hitleriskajiem okupantiem Tēvijas kara gados, republikas industrijas izveidošana un lauksaimniecības kolektivizācija pēc kara laikmetā.

Sevišķi daudz ierosmes praktiskam skolotāja darbam guvām republikas Pionieru pili, kur iepazīnāmies ar daudzveidīgajām pionieru tehnikālām un mākslinieciskajām nodarbībām. Pionieru pils studijā un pulcīnā darbā rāda ka tur jaunaun padomju pilsoni nodrošināta visas iespējas izauzt par praktiski un idejiski attīstītu cilvēku.

Šajā ekskursijā gūto pieredzi tagad lietderīgi pielietosim mācības un darbā. Arvien biežāk izmantosim vienu no vērtīgākajiem mācību un audzināšanas darba līdzekļiem — mērķtiecīgu ekskursiju.

E. Pupa.
Cēsu Skolotāju institūta I lit. kursa studente

Tēlotājas mākslas republikaniskā izstāde

Latviešu padomju portreta māksla

Padomju portreta māksla ir viens no visgrūtākajiem, vissvarīgākajiem, visatbildīgākajiem padomju tēlotājas mākslas žanriem. Tas ir visciešāk saistīts ar tagadnes — staliniskā laikmeta laudim, jauno, socialistisko, komunismu celošo cilvēku.

Portretista uzdevums ir izdibināt un atklāt padomju cilvēka būtību, viņa gaisās, revolucionāri romantiskās, mērķtiecīgi darbīgas personības daudzpusīgo tēlu, iemiesojot šo tēlu gleznojuma, skulptūrā, grafikā, mums jāparāda un jāaplūcinā, ka tas ir tas skaistākais un vērtīgākais mūsu īstēnībā, ka tas tiešām ir Cilvēks (ar lielo burtu), kas ar savu jauno morālo, garīgo un fizisko īpašību spēku socialistiskajā sabiedrībā virza dzīvi uz priekšu. Šo tēlu ir svarīgi redzēt mūsdienu padomju darba laudim, šo tēlu ir svarīgi saglabāt nākamajam paaudzēm kā dzīvu priekšstatu par mūsu laimību un tā īstā varoņa ideālu. Tāpēc neviss cilvēka ārējā veidola attēlošana ir portreta mērķis un uzdevums, bet gan sava laikmeta cilvēka garīgā, sociālā psiholoģiskā satura atklāšana. Tā ir portreta ideja, kas kalpo sabiedriskās apziņas nostiprināšanai un īstēnības izziņas paplašināšanai.

Padomju daudz nacionālā portreta māksla, izcināda uzvaras pār Vakarā Eiropas formalisma tendencēm un to paliekām, balstīdams uz krievu klasiskā portreta mantojumu, ir sasniegusi ievērojamus panākumus, parādījusi šī žanra lielo plašumu un daudzpusību. Padomju portreta māksla, līdzīgi citām mākslas nozarēm, ir pacēlusies jaunā pakāpē un ar savu tēlu valodu veic socialistiskās īstēnības atspoguļošanu un padomju cilvēku idejiskās audzināšanas uzdevumus.

Saprotams, ka līdzīgi uzdevumi veicami arī latviešu padomju portreta mākslā. Ko varam teikt par šo uzdevumu veikšanu?

Latviešu padomju portrets sāka attīstīties un tā pa istam nostiprinājās tikai pēc vēsturiskajiem VK(b)P CK lēmumiem ideoloģiskās jautājumos. Tomēr šī attīstība, kura galvenām kārtām pagaidām ir tikai kvantitatīva, būtībā noris ļoti lēni. Latviešu padomju portrets acīm redzamā atpaliek no dzīves, nav ienēmis pienācīgu vietu, nav izpildījis savu uzdevumu, ir palicis tālaj parādā. Kas mums ir portrets (kaut arī dokumentālās, mazās formas) balstīts no Lielā Tēvijas kara? Cik mums ir ievērojamāko pēckara piecades cīnītāju, mūsu lielisko šīs dienas padomju darba cilvēku — novatoru-racionalizatoru sabiedriskās dzīves vadošo darbinieku portreti? Savā laikā K. Marks rakstīja, ka vajā-

dzigs, lai visi cilvēki un darbinieki, kas stāvējuši kustības, partijas un revolūcijas priekšgalā, kā pirms, tā arī pēc tās tiktu attēloti rembrantiski nopietnās krāsās visā savā dzīvajā spilgtumā. Nule parādās pirmie mēģinājumi sēkt atminā mūsu pagātnes progresīvos tēlus: rakstniekus, kultūras darbiniekus lai gan istj portreti, kā to teicis Delakruā un kam var piekrist, ir tie, kurus darina no laika biedriem. Bet arī šai ziņā mums ir tikai daži biki mēģinājumi, vairāk neveiksmju nekā veiksmju, daži tukši fotogrāfiju aldarinājumi. Nav pat ko runāt par kādiem sintētiskiem tēliem žanriskā portretā!

Bieži vien savas neveiksmes, patiesībā inertību apatiju, darbības trūkumu mēģinām attaisnot ar latviešu padomju mākslas „jaunumu”. Mēs bieži vien mēģinām salīdzinājumus, kuri mūs attaisnotu: nu, jā, „viņiem” sākumā bija tāpat kā mums, gāja tāpat kā mums. Niekā! Negāja tā kā mums. Ateerēsīmes, cik vērtaini portrets, realistikais portrets stājās cīnā Padomju Krievijas mākslā tad, kad tā vēl bija „jauna”, pirmajos desmit, piecpadsmit gados pēc Oktobra revolūcijas (pie tam grūtākais XX g. s. sākuma formalisma un dekadences sagandētajos apstākļos), pirms socialistiskā realisma lozunga pasludināšanas. Lēniskās „monumentālās propagandas” labākie paraugi, Andrejeva „Lēniniana”, viņa darinātie revolucionāru uzzīmējumi un veidojumi, J. Brodskā, E. Kacmaņa veidotie revolūcijas dalībnieku un vadītāju portreti, vecās paaudzes pārstāvi N. Kasatkina, A. Archipova, B. Kustodijeva, V. Meškova, S. Malutina, A. Golubkina, toreiz vēl jauno mākslinieku — A. Gerasimova un Rjažska, darbi — tā ir spilgtā sava laikmeta tēlu galerija, kura dzīvi elpo vēl šodien.

Kādi ir mūsu sasniegumi padomju portretā par sasniegumiem saucot tos mēģinājumus, kas parādījušies atklātajā mākslas izstādēs?

No visa vairāk nekā desmit gadus ilgā padomju portreta attīstības laikā mēs, nemot pa visām tēlotājas mākslas nozarēm kopā, nevaram saskatīt lāga nevienu pašu desmitu portretu, kas būtu atbilstu šim jēdzienam. Mēs nevaram nosaukt pat ne divus, trīs darbus, kas vajadzīgie līmeņi turpinātu mūsu portreta klasiku K. Hūna, J. Vallera, J. Rozentāla realistiskās tradīcijas. Tām tuvāk stāv vecās paaudzes pārstāvi, gleznotāju J. Tilberga un K. Miesnieka nedaudzie sniegumi pēckara gados. Jaunākie vēl nav tikusi līdz šo meistaru līmenim (sevišķi gleznotāji).

ARTURS LAPINS

Skulptūrā vairāk sāk pavidēt jauni, nākotnē solīši portreta meistari, Tomēr stāvoklis visumā vēl ir tāds, ka padomju portreta idejiskums, saturs, gūms atrodas visai zemā līmenī.

Tiesa, līdz ar visu mūsu tēlotājas mākslas idejisko pārkārtošanos un pievēršanos padomju dzīvei nomināli tas noticis arī ar portretu. Noticis tik daudz, kā par portretējamiem kļuvis šī padomju cilvēki. Tomēr šo cilvēku kā dzīvu garīgi, psiholoģiski, sociāli raksturotu tēlu līdzšinējos portretos neesam redzējuši sevišķi daudz. Pa lielākajai daļai esam vērojuši tikai mākslinieka fiziskā redzējuma fiksējumu — lielāku vai mazāku ārējo līdzību. Bet, runājot Beļinska vārdiem, — „pareizi nogleznot portretu, tas ir no dabas nokopēt cilvēka seju, pavisam nenozīmē kaut ko radīt...” Turklāt jāpiezīmē, ka daudzos gadījumos portretu autoriem pat tas nav bijis pa spēkam.

Mūsu apstākļos kā viens, tā otrs saprotams. Vēl joprojām daudziem māksliniekiem liek sevi just formalistikās pagātnes prakse. Dzīvā cilvēka atspoguļošanu gleznā, portretā, skulptūrā formalisms sagrāva visvairāk, iemācīja uz viņu skatīties kā uz lietu uz natūrmu... Jaunākā paaudze nav vēl pielikusi visas pūles meistartības vairošanai un nostiprināšanai, varbūt, pat nesaprazdama savu uzdevumu.

Ko šī gada rudens izstādē ir devusi jaunu, ko pārgrozījusi mūsu portreta mākslā?

Mums liekas, ka labākie sniegumi ir skulptūrā. Te pirmajā vietā jāmin jaunā mākslinieka V. Alberga veidotais Leona Paegles portrets — statuļa. Viņam izdevies izrauties no mūsu skulpturālā parastā, utīlētā „monumentālā” sastinguma un radīt jau samērā gaišu un pārieicinošu valodu runājošu, dzīvu tēlu. Salauzts parastais schematisms, panākta ievērojama atbrīvošanās no pakļautības materialam. Taču arī šajā darbā nav vēl pilnīgi pārvarētas „vecās tradīcijas”, varbūt, skola virsmas apdarē, faktūrā, redzama vienaldzība pret dažādu virsmu realistisku raksturojumu. Šis manāmais vispārīgums skulptūrai nenoliedzami atņem daļu elpas, aizsedz to dzīvīgu, kuru gribas redzēt aiz šīs masas un kura to kā materiālu padara dzīvu un siltu. Kā laba meistarija gleznojuma mēs neievērojam pašu gleznojumu, tā labā skulptūrā mums nav vispār jaredz, kādā materiālā tā darināta.

Neatbildīgi soli pa solim, pacietīgi rauga tuvoties J. Raiņa sarežģītajam tēlam skulptors K. Zemdega. Un ar

katru jaunu mēģinājumu viņš atrod kādu jaunu niansi. Atliek vēlēties, lai šie nopietnie centieni apkopotī realizētos Raiņa cienīgā, latviešu skulptūru virzībā, paliekošā mākslas darbā.

Soli tālāk par līdz šim redzētajiem mēģinājumiem tuvoties J. Fabriciusa tēlam veikusī M. Lange. Tas ir viens no labākajiem slavenā komandiera raksturojumiem. Vienīgi skulpturas veselumu un pilnvērtību traucē profesionāli neatrisinātās portretējama ūsas un bārda.

Portretiski labas izziņas modeļa pamatrakstura uztverē pavid V. Pričkova divu darba varoņu bīstēs. Taču plastisko formu primitīvais tukšums liek izteikties dzīvībai.

Pilnīgi nekā kopēja ar portreta jēdzienu nav L. Grabinska aktiera J. Oša krūšu tēla un L. Kristovska posminieces E. Frances portreta. Mums parasto neveiksmju līmenī paliek L. Zurgina — dzēnieces M. Kempes ģimēne, G. Skiltera — Zoljo-Kiri krūšu tēls, arī L. Lices dzēnieka J. Sudrabkalna portrets. Mums pazīstamo cilvēku šīs darbos vēl nav. Tādu nav arī izstādes pārejos skulpturālajos portretos.

No šīs pēdējās grupas ar zināmām ierunām varētu izdalīt A. Partizpanjana veidoto armijas ģenerāļa J. Bagramjana lielo krūšu tēlu, bet vienīgi tad, ja runājam par šīs skulptūras galvu. Mums visiem ļoti pazīstamo patieso tēlu sagādā padomju mākslā svešais, taisītais pacilājums. Padomju heroisms nav nedz saprotams, nedz izsakāms ar ārēji stilizētu efektu.

Glezniecībā redzams plašs portretu klāsts. Bet, ieejot izstādē, nevienam no tiem uzreiz neievērojamam, jo — gan drīz nevienam, liekas, nav — galvas! Tās pazudušas vai nu plakanā, anemiskā gleznojuma, vai kompozicionāli nevajadzīgu aksesuāru nomāktās. Gandrīz nevienā galvā nav dzīva, cilvēci mirdzoša acu pāra, kas jūg pieaicinātu klāt, liktu apstāties un parunāties. Tāpēc nevilus pakavējamies pie pirmā, spēcīgākā portreta, kam ir šie elementi. Tas ir prof. J. Tilberga portrets — vienīgā profesionāli stipri uzgleznotā galva ar dzīva cilvēka dzīvību skatu. Tā priekšā nevilus noskāstam — meistars... prot.

Rodas jautājums: kāpēc šīs prasmes nav citiem, nav mūsu jaunajiem portretistiem? Vienīgā atbilde, liekas, būs tā, ka mūsu portretisti gleznojot nedomā. Bet, taisni portretu gleznojot, bez dzīlas domāšanas un pamatīgas iedziļināšanās personībā, psihē, pat bioarafilā arādā — nekas labs nav iedarāms. Kā citādi, ja ne pavirši do-

mājot, vai nemaz nedomājot, var rasties tāds portrets kā M. Terpilovskas veidotais komponists M. Zariņš? Kojains, gleznieciski no krāsainiem gabaliem salikts tukšs manekens! Ja arī fonā būtu divas perspektiviski salauztas klavīeres un tikpat uzbāzīga nošu grāmata galvas labajā pusē kā kreisajā, mēs tomēr šajā cilvēkā nejūtu ne Zariņu, ne komponistu. Par krāsu gaumi var strīdēties, bet tam arī portretā ir spēcīga, raksturojoša nozīme. Katrā ziņā tonim vajaga būt.

Cilvēks, pazūd apkārtējās lietās un no tā nekādi neatšķiras arī A. un V. Kuzmenku zvejnīku tips, kas ir nesaprotami, jo turpat blakus ir abu autoru darinātais stachanovietes A. Upītes portrets — viens no labākajiem izstādē.

Tādi portreti, kur cilvēks tēlots savā darbībā un tā apstākļos, ir viens no patēlīgākajiem veidiem, jo tādos apstākļos redzamā izpaužas modeļa garīgā aktivitāte. Bet tad arī cilvēkam jābūt stāvokļa noticējam un jāpāceļas pāri lietām un darba procesam. Ja tas ir zinātnieks, acis nepacēlis, studijās nogrimis (kā I. Stradiņš prof. K. Rudzītis), tad viņa garīgā kustība jāredz tomēr kaut kādā izteiksmīgā veidā. Citādi mums, izņemot varbūt pašu modeli, pilnīgi vienaldzīgi kas tur sēž, kā snaudz iegrimis.

Zem profesionālā līmeņa prasībām ir M. Protasova gleznotais V. Majakovska portrets, konvencionāli izkrāsots un neizimēts M. Upatnieces portrets J. Nikitina darinājums.

Nevarīgā, sarkanā, mākslotā gleznojuma parādīties tik nerealistisks Dz. Jansons augsms, kas tiešām, grūti šajā priekšstatā ietilpināt dzirkstošo, jaunības spāra pilno Jaunatnes festivāla laureates tēlu. To neatvieto aiz viņas uzbāzīgi iegleznotā emblema.

A. Belceva progresē, to īpaši rāda mēlās ģimēnī. Bet viņas radītais ministres Paldina portrets, īpaši seja, jāprasa vairāk anatomiskās uzbūves un dzīvības kolorīta.

L. Kokles nepretenciozais seržanta portrets pieder pie tādiem, kas jau diezgan tuvu mērķim Ciešamā līmenī izteiksmes un raksturojuma ziņā turas V. Kozina gleznotais prof. J. Zūša portrets. Jānosoda paviršais galvas modelējums un neuzmīnētā figura.

Beidzot jautājums, vai ar šo izstādi mūsu padomju portreta glezniecība ir pārvirzījies uz priekšu, padziļinājies ideiski? Nav piemēru „kas to apliecinātu. Tieši otrādi: piemēri rāda, ka taisni mūsu portreta mākslā cīnā pret bezidejiskumu, formālu tukšumu un īstēnības kroplošanu, par meistartības pacelšanu jāizvērs pilnā sparā.

Baletā „Esmeralda” jauninscenējums Latvijas PSR Valsts Operas un baleta teatrī

J. MARKULĀNE

Jau vairāk nekā gadsimtu daudzu zemju operas un baleta teatros ar nemainīgu panākumiem uzved baletu „Esmeralda”, kura pamatā likti V. Igo romāna „Parīzes dievmātes katedrāle” motīvi. Teatrus un skatītājus tas vienmēr valdīnājis ar izteiksmīgiem, reljefi noraksturotajiem tēliem, ar asajām dramatiskajām situācijām un ar notikumu romantisko pacilitāti.

Agrāk teatru uzmanības centrā bija Esmeraldas tēls, — šis „Parīzes eksotiskais ziedlāpis”. Esmeraldas nelaimīgā mīlestība uz Febu, Kloda Frolo „nevadāmā kaislība”. Pat Esmeraldas loma labākās tēlotājas nespēja pilnīgi un dziļi parādīt Esmeraldā — vienkārtās darba tautas meitu. Ne jau gadījuma pēc izrādes izcēla un uzsvēra mīlestības ainas; ne jau gadījuma pēc baletā gandrīz pilnīgi bija pazudis, notuša dzēnieka Grenguara tēls, kuram lielais franču rakstnieks romānā vēlījis tik daudz uzmanības; ne jau gadījuma pēc baletam bija melodramas, bet nevis tautas dramas raksturs!

Rīgas skatītājs vēl nav aizmīris „Esmeraldas” veco inscenējumu Padomju Latvijas galvaspilsētas Operas un baleta teatrī. Tajā pavisam nepareizi bija notēlota Parīzes tauta, parādot uz skatuves kropļus, tizlus, nožēlojamus, pagrimušus, demoralizētus laudis... Pārspīlēts naturalisms tautas notēlojumā un romantisks pacēlums feudālās muižniecības un augstmaņu tēlu veidojumā noveda pie V. Igo romāna nepareiza, izkropļota traktējuma.

Padomju balets jau sen spraudis sev uzdevumu — ar jaunu pieeju, pareizi izlasīt un izvērtēt veco libretu, iedvest tajā jaunu dzīvību, dzīvu, drosmīgu domu. Latvijas PSR Operas un baleta teatra tagad paveiktais darbs, inscenējot „Esmeraldā”, manuprāt, ir ievērojams, nozīmīgs solis uz priekšu, ejot pa šo ceļu. Tautas izvirzīšana priekšplānā, muižnieku dzīves tukšības, nenozīmīguma atklāšana, katolu baznī-

cas dižviru liekulības, melīguma un nelietīguma atmakošana — lūk, jaunās izrādes galvenās līnijas.

Jaunie mākslinieki — baletmeistars J. Canga un komponists R. Glāzuos — nopietni pārvērtējuši veco materialu — libretu un muziku. Šā darba rezultātā radītas jaunas ainas, kas palīdz pareizi un aktuāli skatīt un izprast „Esmeraldā”.

Jaunajā uzvedumā dziļāk, pareizāk atklāts Esmeraldas tēls. Taingātā baletdejojāja Stalina premijas laureate, Latvijas PSR nopelniem bagātā māksliniece Anna Priede ne vien teicami nodejo Esmeraldas sarežģīto partiju, bet arī izteiksmīgā, plastiskā dejas un pantomimas valodā dara saprotamus sevas varones pārdzīvojumus, parāda viņas garīgo izaugsmi.

Ar katru jaunu aiņu Priede aizvien dziļāk atklā Esmeraldas raksturu. Par vienu no visnozīmīgākajām, vislabākajām Esmeraldas lomā var uzskatīt aiņu pie kauna staba, kur soda Kvazimodo. Te Priede neko nedejo, bet cik izteiksmīga ir katra viņas kustība, katrs viņas skatiens! Kvazimodo gribēja nodarīt viņai pāri, bet ne par to pašlaik domā Esmeralda. Viņai no visas sirds jēl slāpju nomocītā, sāpju un kauna šaušā Kvazimodo Visi, kas saducējušies tam apkārt, smejas un nīgrijas par nelaimīgo, bet Esmeralda dodas pie kauna staba un sniedz Kvazimodo krūzi ar ūdeni. Šī mizanscena jau pati par sevi ir ļoti izteiksmīga, bet māksliniece vēl vairāk atdzīvina to, piesātinot ar lielām un patiesām jūtām. Grenguars — tautas dzēnieks un Esmeraldas draugs — sāk saprast, ka Kvazimodo ir bijis tikai aklā ierocis nelietīgā priesterā Kloda Frolo rokās. Viņš atbrīvo Kvazimodo. Šī aiņa, ko radījis J. Canga, lieliski atsedz triju galveno personāžu — Esmeraldas, Kvazimodo un Grenguara raksturus.

Priedes spēks ir ne tikai pantomimas laukā. Viņa parāda arī spožas dejojājas dotības aiņā kurā attēloti svētki pilī. Skaidrā, noteiktā, nevainojamā tehnika, graciozitate, vieglums, plastiskums padara Priedes deju pilnīgi izteiksmīgu zinā. Šim īpašībam vēl jāpieskaita viņas teicamās aktrises dotības. Dejojāja prot ietvert un parādīt katrā savā kustībā dziļas jūtas. Un tas tad arī rada iespaidu, ka Priede deja vārda pilnā nozīmē it kā runātu. Jāpasaka, ka baletmeistars J. Canga Esmeraldas loma choreogrāfisko zīmējumu padarījis daudz grūtāku, emocionāli piesātinot un tehniski sarežģīto. Bet Priede lieliski tiek galā ar šim grūtībām.

Labī tēlo Kvazimodo lomu Stalina premijas laureats J. Grauds. Viņš parāda, kā Kvazimodo pakāpeniski atbrīvojas no garīgā gūsta, kurā viņu tur reliģija, Klods Frolo. Zem Kvazimodo neglītā ārējā izskata slēpjas labširdīga un maiga dvēsele. Ar Esmeraldas palīdzību viņš kļūst tuvs tautai un te atrod savu laimi. Tāpēc viņa boja eja mīlestības dēļ, tautas dēļ nerada drūmu noskaņojumu. Skatītājs jau ir redzējis atdzimšo, apskaidroto Kvazimodo, Graudam jādejo maz, viņš darbojas lielāko tiesu pantomimā. Taču mākslinieks arī pantomimā ir ļoti deģisks un izteiksmīgs.

Inscentētajam un tēlotājam teicami izdevies atdzīvīnāt, padarīt nozīmīgāku Grenguara lomu. Stalina premijas laureats, republikas nopelniem bagātais mākslinieks A. Ozoliņš nedaudzās aīnās, pratis atklāt šo tēlu, piepildīt to ar dzīvu saturu, A. Ozoliņš labi veic arī Grenguara dejas variācijas.

Plēsonīgā, viltīgā un ļaunprātīgā baznīcas kaina Kloda Frolo lomu tēlo V. Ozoliņš. Mākslinieks parāda viņa rakstura galvenās īpašības. Lai samiegtu savu mērķi, Klods Frolo neatkāš pat no viszemākajiem līdzekļiem. Neprātīgas kaislības apstulbināts, grēdēdams katrā ziņā pakļaut Esmeraldā sev, viņš nerēķinās ne ar ko.

Bet jaunuma spēks, kura iemiesojums ir Frolo, saduras ar vēl varenāku spēku — tautu. Šajā sadursmē Klods iet bojā. Skatītājs ar gandarījumu uzņem Kloda Frolo nāvi.

Baletmeistars pareizi centies uzsvērt Feba de Satopera un viņa līgas Fleras de Lisas gara tukšumu, viņu nenozīmību un cietsirdību. Kaut gan A. Lembergas Feba tēla traktējumā nav spējis pilnīgi atbrīvoties no tradicionālajām „varona” iezīmēm, tomēr vairākās aiņās viņš pareizi parāda Feba aprobežoto gara pasauli, viņa vieglprātību un melīgumu. Gribas novēlēt A. Lembergam, lai viņš rūpīgāk noslīpē savu sniegumu dejas momentos, veicot savu uzdevumu tehniski drošāk un vieglāk.

Bālas, neizteiksmīgas baletmeistarā balerīnāl, Stalina premijas laureatei J. Pankratei iznākušas Fleras de Lisas dejas variācijas. Tas liek iespeju pilnīgi atklāt šo tēlu.

Labī izrādē ir jodkari V. Blinova, J. Pīķieris, V. Cukanova.

Bez minētajiem tēliem baletā izdevies parādīt uz skatuves vienu no galvenajiem personāžiem — franču tautu. Un tas ir liels baletmeistara nopelns.

„Esmeralda” ir trešais jaunuzvedums, ko inscenējis J. Canga, kas pagājušajā gadā beidzis Maskavas Teatra Instituta choreogrāfijas nodalu. Par diplomdarbu — baleta „Brīvības sakta” uzvedumu — viņam piešķirta Stalina premija. Šogad Canga inscenējis divus baletus — „Sārtās ziedīns” un „Esmeralda”. Šie viņa uzdevumi ļauj spriest par jaunā mākslinieka daiļrades galvenajiem principiem. Par vienu no svarīgākajiem viņa sasniegumiem jāatzīst prasme veidot masu ainas, pārvērst masu aktīvā, darbīgu cilvēku pulkā, kas pilnīgi un aizrautīgi dzīvo uz skatuves. Tāpēc pantomima un ansambļa deja J. Cangas inscenētajos baletos iegūst ļoti koncentrētas darbības izskatu. Grūti iedomāties „Esmeraldā” bez masu aīnām — vastlāvja svētkiem, aīnas pie kauna staba, aīnas pie katedrales, tāpat bez intermedijām, kas inscenētas ar lielu izdomu. Labi ir tas, ka visi masu aīnu dalībnieki, kaut arī pakļauti aīnas kopīgajam uzdevumam,

tomēr dzīvo paši savu, savdabīgu dzīvi, ar savu domu un jūtu pasauli. Tāpēc arī to dejas bieži vien ir dažāds zīmējums. Un tas nevis rada chaosu, drūmu, bet gan atdzīvina deju, padara to organiski vēl vienotāku. Tas ļauj iegaumēt un paturēt prātā daudzus tēlotājus, viņu lomu raksturu.

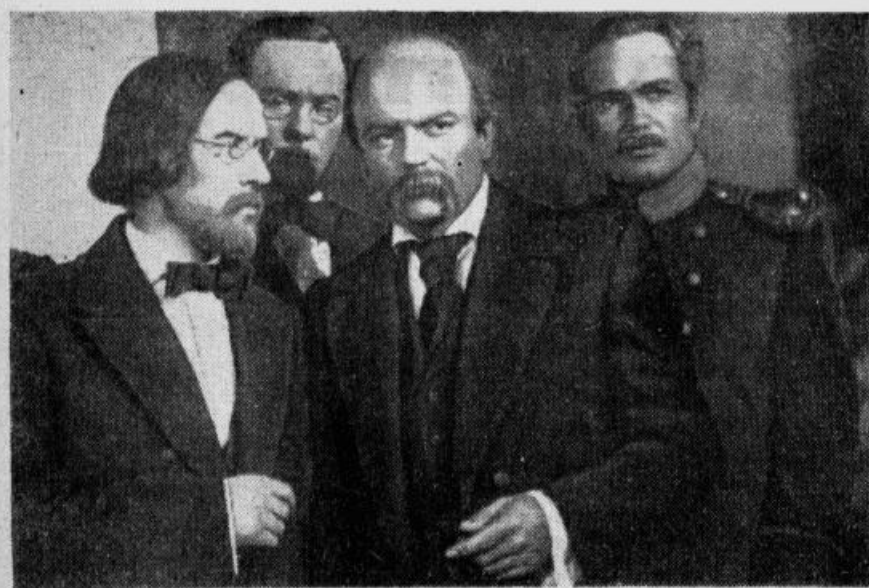
Cangam tipiski arī centieni rast dejas attaisnojumu. Ne jau gadījuma pēc vienu deju nomaina oīra, ne jau gadījuma pēc baletdejojātāji vai baletdejojāja demonstrē skatītājam baleta tehnikas fīnēses. Baletmeistars centies kopā ar izpildītājiem piepildīt dejas nosacīto formu ar dabisku saturu. Un tā pantomima ir tikpat deģiska kā deja, bet deja tikpat izteiksmīga kā pantomima.

„Esmeraldā” J. Cangam izdevies radīt teicamu, saliedētu tēlotāju ansambli, atrast visai izrādei vienotu idejisku skanējumu.

Lielu palīdzību baletmeistaram sniedzis arī komponists un diriģents R. Glāzuos. K. Puni un R. Drigo muzika nav visai izteiksmīga, tā lielāko tiesu ir tikai deģiski ritmiska. Baleta jaunajam traktējumam ar to vien nepietika. R. Glāzuos ļoti veiksmīgi uzrakstījis muziku 3 jaunām aīnām, saglabājot izrādes muzikālā stila vienotību. Viņa muzika ievērojamā mērā palīdzējusi atklāt galveno varoņu tēlus.

Skatuvesko ietēpju baleta „Esmeralda” uzvedumam darinājis K. Miezītis. Viņa dekorācijas atbilst izrādes vispārējai noskaņai, ļauj skatītājam iedziļinoties viduslaiku Parīzes atmosfērā. Izrādes skatuviskās ietēpes ir vēsturiski pareizas un mākslinieciski iespaidīgas. Skiet, vienīgi ceturkšņa aīnas (darbība notiek pilī) dekorācijas ir pārlietas, uzmacījis izraibinātas un nav pilnīgi attālknojam; fināla drūmais kolorīts. Loti veiksmīgi mākslinieks izveidojis kostīmus.

Balets „Esmeralda” pilnīgi pamatoti kļuvis par vienu no labākajiem uzvedumiem Latvijas PSR Valsts Operas un baleta teatra repertuārā. Tas noticis libreta jaunā, pareizi iztulkojuma un teatra baleta mākslinieku kolektīva pieaugušās meistartības dēļ.

Kāds no filmas «Tarass Ševčenko»

FILMA PAR UKRAINU TAUTAS IZCILO DZIESMĪNIEKU

Padomju zemes kinoteātri ar lieliem panākumiem demonstrē jaunu krāsainu mākslas filmu, kas stāsta par ukraiņu lielo dzejnieku demokrātu Tarasu Grigorjeviču Ševčenko.

Scenarija autors un filmas inscenētājs, pāragri mirušais talantīgais padomju kino meistars Igors Savčenko izraudzījies svarīgākos posmus Tarasa Ševčenko dzīvē un darbībā. Viņš pakāvējis pie galvenajiem momentiem dzejnieka biogrāfijā, kas ir tikpat diža, cik traģiska, piesātināta ar nerimtīgu cīņu, bargām domām un naidu pret caru un muļžniekiem, ar dziļu, sirsnīgu mīlestību uz tautu.

Divus gadus pirms Lielā Tēvijas kara sākuma, 1939. gada maijā, Kijevā sapulcējās Padomju Savienības brālīgo tautu rakstnieki, lai piedalītos Ševčenko veiktajā PSRS Padomju rakstnieku savienības valdes plenumā. Krievu ievērojamais rakstnieks Aleksis Tolstojis, atklājot šo plenumu, savā runā pateica:

«Brīnīgā kārtā Tarasa Grigorjeviča Ševčenko dzeja savijusies ar mūsu socfālisma literatūras visaugstākajiem uzdevumiem. Šos uzdevumus mums izvirza tauta, mūsu augstā humanā sabiedrība. Lūk, šie uzdevumi: tautas psihe tās uzverē, tās kultūrā, tās valodā iesakņojusies literatūras tautiskums».

Šie vārdi nāca prātā, noskatoties filmu «Tarass Ševčenko». Vislielākais vispieņemamākais un visvairāk satinošais panākums šajā teicamajā kino mākslas darbā ir tas, ka Tarass Ševčenko parādīts kā tautas dēls, kas nācis no tautas dzīvē, kā dižens cīnītājs par tās tiesībām, par tautas taisnību.

Padomju kino māksla radījusi daudz patiesu un skaistu tēlu parādīt cilvēkus, kas ir ļoti dažādi sava jaunrades talanta ziņā un kas saglabājušies tautas pieminā un sirdī tikai tāpēc, ka visus savus pūļus: enerģiju un talantu bija veltījuši tautai. Tagad šai galerijai pievienojies Tarass Ševčenko tēls.

Mēs redzam jauno Ševčenko Mākslas akadēmijā, spēcīgu, nemiernīgu, viru, kuru satrauc drosmīgas domas. Viņš nodarbojas ar glezniecību raksta dzejoļus, vienmēr domādams par tautu. Cik daudz viņā ir enerģijas, temperamenta cik daudz cerību savīno viņu! Ščepkins — slavenais krievu aktieris — lūdz viņu neaizmirst dzeju, lūdz arī turpmāk rakstīt dzejoļus. Kērlis Brilovs — ievērojamākais tā laika gleznotājs — augstu vērtē viņa talantu glezniecībā.

Varēja domāt, ka jauno Ševčenko gaida spoža karjera. Bet kā gan viņš var nodoties mākslai, nedomājot par tautu? Un Ševčenko visu savu mākslu veltī tautai. Ar lielu ietekmīgu spēku, ar smalku mākslinieka takti, ar patiesu savilņojumu un deģmī Tarasu Ševčenko filmā tēlo S. Bondarčuks.

Ševčenko dzeja — tā ir lielu dusmu pilna, dedzīga vārsmas, kas vērstas pret muļžniekiem un caru. Tajā pašā laikā viņa dzejoļos izpaužas aizkustinoša mīlestība uz tautu.

Lūk Ševčenko Ukrainā. Viņš redz sirdī mīlās vietas, dzird smagā jūgā nomāktu zemnieku vaļņā, klausās tautas dziesmiņi — koberu sērgās dziesmas. Kā sirsnīgu draugu Ukrainā viņu sagaida brīvību mīlošie jaunieši — universitātes studenti, zemnieki — dzimtaudis.

Buržuaziskie nacionalisti izmet tīklus, lai «nokertu» Ševčenko, ievilkto savā barā, padarītu viņu par savu uzskatu pārdēju. Ar nicināšanu un sašutumu dzejnieks novēršas no viņiem.

Visas šīs ainas dod mums iespēju

vērot, kā Tarass Ševčenko augs, veidojās un nobrieda par dižu cīnītāju, kā aizvien virsīgāks un drosmīgāks tapa viņa raksturs.

Filmas inscenētāju nopelni ir tas, ka viņi pareizi parādījuši Tarasu Ševčenko kā dzejnieku demokrātu, kas rod tautas masās savas domas un enerģiju cīņai.

Mēs redzam Tarasu Ševčenko dažas minūtes pirms apcietināšanas uz prāmja sarunājamies ar zemniekiem. Viņš kaisa tautā patiesības un cīņas sēklu.

Šī sēkla uzdzīst, dzen spēcīgus asņus. Ševčenko apcietina, bet zemnieki cēlas cīņai. Viņi dedzina muļžnieku mājas un pilis, sīvi pretojas soda ekspedīcijām.

Tarass Ševčenko smagās zaldāta dzīves perioda notēlojums ir satricinoši lielisks. Skiet, tas jāpieskaita filmas vislabākajiem kadriem. S. Bondarčuka sniegums, te sasniedz augstu emocionālu kāpinājumu.

Tāpat kā filmas sākumā, arī te Tarass Ševčenko parādīts starp cilvēkiem. Tālajā, saules izdzudinātā, smiltājos paslēptajā nocietinājumā, sūrā dienesta izvārdzinātā un nomāktā kareivju vidū, norma cilvēka izskatu zaudējušu, deģenerējušu virsnieku mociēs Ševčenko paliek stiprs un nesalauzams garā, atrod domu biedrus, modina pašcienas jūtas tādos cilvēkos kā kapteinis Kosarevs.

Vinam nepazīstams zaldāts, kas nosauca sevi par Skobelevu, dzied viņa nemirstīgā dzejoļa vārdus «Domas, manas domas...». Un uz Ševčenko jautājumu, kas tā par dziesmu, kur viņš to dzirdējis, Skobeļevs atbild:

— Laudis dzied...

Aktieris M. Kuzņecovs, veidojot zaldāta Skobeļeva lomu, radījis asu psiholoģiskā zīmējuma dēļ neaizmirstamu tēlu. Mūsu priekšā ir labsirdīgs cilvēks, kas augstāk par visu stāda godīgumu un draudzību.

Pēc nomācošās trimdas Ševčenko atgriežas Pēterpilī, viņu jūsmīgi sagaida un godina. Viņu gaida Černiševskis un Dobrolubovs. Ševčenko atkal atsāk cīņu. Viņš ir vecs, slims, trimdā aizriņķusie gadi iedragājuši dzejnieka veselību. Bet Ševčenko joprojām nav salauzts, viņš kopā ar saviem krievu brālēm — revolucionāriem demokrātiem cel jaunatni cīņai.

Filmā ir arī zināmi trūkumi. Iespējams, ka daži no tiem, tie īpaši nobelguma ainās, radušies tāpēc, ka autors un režisors Igors Savčenko nomā nepaguvu pabeigt savu lielo darbu. Černiševska un Dobrolubova tēli sniegti schematiski, tiem trūkst krāsu ar kurām tik bagāti citi filmas varoņi. Tāpēc tie nesagatibājas skatītāja atmiņai. Bet cik bagātīgi materiāli bija aktieru un inscenētāju rīcībā! Cik daudz dziļu, asu, izteiksmīgu raksturojumu par Ševčenko kā dzejnieku un cīnītāju var atrast Černiševska un Dobrolubova darbos!

Tomēr visumā lieliskais tēlotāju ansamblis filmā «Tarass Ševčenko» parādījis augstu meistarību. Aktieri M. Nezvānovs (cars), M. Berness (kapteinis Kosarevs), G. Jura (M. Ščepkins) un citi lomu izveidojuma atraduši katrs savu īpatnēju pieeju viņu tēlojumā izpaužas spilgti iezīmēta individualitāte un talantīgums.

Sava mūža visgrūtākajos gados Ševčenko izteica dziļi sirdī lolo to vēlēšanos, lai viņu atcerētos «saimē lielajā, saimē brīvajā, jaunajā».

Šī viņa vēlēšanās padomju varas laikā piepildījies. Socialistiskā iekārta devusi iespēju visām mūsu zemes tautām iepazīties ar lielo dzejnieka daiļradi.

IZNĀCIS ŽURNĀLA «KAROGS»

1951. gada 12. numurs

Saturs

Jevgeņijs Dolmatovskis — Pie nākotnes jūrām. Dzejoļi. Vizbulis Bērcis — Rītdiena sākusies šodien. Romans. (Pirmās daļas beigās.) Vilma Daune — Volgas-Donas kanāls. Dzejoļi. Olga Lisovska — Pie Staļingradas. Dzejoļi. Olga Lisovska — Zīguļu kraujā. Dzejoļi. Elza Vēcina — Turkmenija. Dzejoļi. Jānis Silazars — Divi draugi uz celtņa. Dzejoļi. Jāzeps Osmanis — Vecā Anša saruna ar cirvi. Dzejoļi. Jevgeņijs Ratners — Rajona komitejas sekretārs. Tēlojums. Andrejs Balodis — Henrichs Bortkevičs Rīgā. Dzejoļi.

Kritika un publicistika

Prof. Jānis Zutis — Rīga latviešu un krievu tautas vēsturē. Lēvs Starodubskis — Padomju Rīgas ekonomikas uzplaukums. Jānis Sudrabskalns — Mācīties! Strādāt! Prof. Michails Jakovļevs — Daži dramaturģijas tehnikas jautājumi. Nils Grīnfelds — Par padomju tēmas pilnvērtīgu apgušanu. Ojārs Ābols — Ukrainu tēlotājas mākslas izstāde Rīgā.

Recenzijas un bibliografija
Meinharda Rudzītis — Padomju pilsetu saimē. Ignats Muļžnieks — Grāmata par latviešu tautas cīņās un uzvaras ceļu.

Karoga 1951. gada saturs.

Pielikumā: M. Božija gleznas «J. Staļina portrets» un L. un V. Kristovsku bareljefa «Lai Rīga atkal dimdēt sāk!» reprodukcijas.

Nākamajā nedēļā

Šodien Mākslas darbinieku namā pianista Vīla Bērziņa radošā darba vakars. Docenta M. Sluckova ievadvārdi. Sākums plkst. 18.

Filharmonijas koncertzālē KPFSR nopelniem bagātā māksliniece, Visavienības un starptautiskā muziku konkursa laureates Ninas Jemeljanovas klaviervakars. Sākums plkst. 20.

Latvijas Valsts universitātes aulā operu āriju un duetu vakars. Piedalās V. Davidone, A. Pile, A. Simsons, E. Volšteine, LPSR nopelniem bagātais mākslinieks, Staļina premijas laureats A. Daskovs, P. Grāvelis, M. Flērs, O. Petrovskis, E. Plūksna, A. Zvaguļis. Koncertmeistars E. Grinberga un H. Vilumane. Sākums plkst. 20.30.

24. decembrī Latvijas Padomju mākslinieku savienībā gleznotāju sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 18.

«Cinas» zālē pārrunu vakars, veltīts LPSR nopelniem bagātā māksliniecei Lūiā Smītai un Rūdolfa Kreicuma 25 gadu skatuves darba atcerē. PSRS tautas māksliniece, Staļina premijas laureate Ed. Smiļa un LPSR tautas mākslinieces F. Ertneres ievadvārdi. Mākslinieciskā priekšnesumi ar jubilaru līdzdalību. Sākums plkst. 20.

25. decembrī Filharmonijas koncertzālē simfoniskais koncerts no cikla «Krievu klasiskā muzika». Piedalās Radiokomitejas simfoniskais orkestris. Dirģents LPSR nopelniem bagātais mākslas darbinieks Leonīds Viņers. Soliste Nīna Jemeljanova. Programā E. Borodins, Rachmaninovs, Rimskis-Korsakovs. Sākums plkst. 20.

«Cinas» zālē pārrunu vakars, veltīts LPSR Valsts Dailes teātra jauniestudējumam — H. Fasta lugai «30 sudraba graši». Sākums plkst. 20.

26. decembrī Latvijas Padomju rakstnieku savienībā tulkotāju sekcijas sanāksme. A. Ribakova stāsta «Kortiks» tulkojuma iztirzājums. Tulkotāja N. Buse. Sākums plkst. 19.

Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas konferencē zālē, Fundamentālajā bibliotēkā lektāja «Nacionālo valodu izcelšanās un attīstība J. V. Staļina mācības gaismā». Lektors filoloģijas zinātņu doktors profesors G. Sanžejevs (Maskava). Sākums plkst. 20.

27. decembrī Dailes teātrī Lūiā Smīta un Rūdolfa Kreicuma 25 gadu skatuves darba atcerē. J. Raina «Uguns un nakts» izrāde. Pēc izrādes jubilaru godināšana. Sākums plkst. 20.

TURPINĀS ABONEMENTU PIENĒMŠANA

republikaniskiem

LAIKRAKSTIEM un ŽURNALIEM
1952. gadam

Abonementus Rīgā un rajonos pieņem Preses apvienības daļās, kā arī visās pasta nodaļās un aģentūrās. Neatlieciet abonementa nokārtošanu uz pēdējām dienām!

Latvijas laikrakstu un žurnālu izdevniecība

PĀVILAM VILIPAM 50 GADU

Domājot par mūsu biedru dzejnieku Pāvilu Vilipu, kam nupat jau 50 gadu, apzina visskaidrāk un visgaišāk tēlojās priekšstats — jauns dzejnieks. Tā vien liekas, ka nūpat, nūpat vēl mēs visi, Vilipa laika biedri sākām savus pirmos soļus dzīves un dzejas mācībā. Šī sajūta it kā mēs joprojām sēdētu uz viena sola lielajā dzīves skolā, neizzūd.

Liekas, šodien, kad Pāvils Vilips jau 25 gadus staigājis dzejnieka gaitas par viņu var teikt: ir dzīvots un ir strādāts pēc vislabākās apzinas un spējam. Ir daudz kas izprasts, apgūts un pārkaussēts, lai droši varētu stāties komunisma celtņu ierindā.

Dzejoj Pāvils Vilips sāka ap 1925. gadu. Bet buržuazijas dekadences trubadūru kori viņa dzejā nebija pieklāvīgas skanās. Viņš dzejoja par citu. Jau ar pašām pirmajām grāmatām: «Traģiska poema» (1929.), «21 dzeja» «Romanlika autobusa» (1930.) un «Poema par Annu Lazdu un melno runci» (1932.) jaunais dzejnieks skarbi nosodīja ekspluatatorus, rosināja darba lauku protestu pret vergu dzīvi kapitalistiskajā iekārtā.

Kā būs,
kad nebūs
ne darba,
ne ogļu,
ne maizes —
kā būs tad?!

Kā visai progresīvo jauno latviešu dzejnieku paaudzei, arī Pāvilam Vilipam tānīs gados dzeja jau bija izvēlēts uzticams draugs un skolotājs — tas bija Vladimirs Majakovskis.

Tāpēc gluži dabiski, ka pēc padomju varas nodibināšanās Latvijā 1940. g. dzejnieks tūlīt varēja droši nostāties uz socialistiskās celtniecības ceļu. Tāpēc saprotams arī tas, ka Pāvils Vilips ir viens no čačlākajiem un veiksmīgākajiem revolūcijas tribuna Majakovska atdzejojājiem.

Tēvijas kara laikā hitleriskie okupanti ieslodzīja dzejnieku cietumā. Cietums gan iedragāja viņa veselību, bet nesalauza cīnītāja stāju.

Pēc Tēvijas kara P. Vilips ar jo lielāku spar un dedzību darbojas padomju literatūrā. Viņa jaunības sajūma neizsīkst. Tādas dzīlas, redzīgas, vēģīgas sajūsmas rezultāts ir Pāvila Vilipa dzejoļu grāmata «Tuksneša dārzos» (1949.), kur spīgtos dzejas tēlos autors gādā ceļojumā redzēto Vidusāzijas padomju republiku — īpaši Tadzikijas un Uzbekijas — tautu dzīvi, dabu un darba sasniegumus, dabu pārvēidojot. Otra iezīmīga Vilipa grāmata ir poema «Fabrika pie Gaujas» (1949.) — mūsu papīra rūpniecības strādnieku

darba entuziasma un dzīves augšupejas ainojums.

Gadi pēc Tēvijas kara aizritējuši rosigā darbā. Nav strādāts maz. Līdzās jau pieminētajām grāmatām, Vilips šakrastiņš poemu «Rumbula buļa» (1946.), kur tēlo hitlerisko okupantu zvērības Rīgas darba lauku iznīcināšanu.

Dzejnieks rosigi rakstījis arī bērniem un jaunatnei.

Pāvils Vilips ir veiksmīgs dziesmu tekstu autors, jo kopš skolas gadiem ir rados ar muziku. Nūpat viņa nīci dzejoj par tēmu «Padomju sievietē — miera cīnītāja». Margāra Zarina komponēti, izpelnās klausītāju atzinību.

Kā tulkotājs Vilips apliecinājis rūpību un labas valodas zināšanas, atdējojams Majakovska poemu «Mākonis ūzās» un dzejoļu ciklu «Majakovskis per Ameriku», tāpat atdējojams uzbeķu klasika Alīšera Navoiji poemu «Tarchads un Sīrina» (1948.); viņš labi tulkojis Aleksandra Fadejeva romanu «Jaunā gvarde» (1947.).

Paslaik dzejnieks strādā pie operas libreta «Zemdegi» sacerēšanas. Šai libretā viņš tēlo padomju partizānu cīņas pret fašistiskajiem iebrucējiem Latvijā.

Līdz ar republikas padomju dzejnieku un rakstnieku saimi, novēlot Pāvilam Vilipam vislabākās sekmes turpmākā savas dzejnieka meistarības izkopšanā, pāri visam gribētos novēlēt viņam jaunības spar. Tas ir mūsu padomju dzīves elements.

Nekad neklūt vecam — vienmēr palikt jaunam!

LITERĀTA PIEZĪMES

Amerikanu likstas ANO

Mēs nezīnām, ko amerikāņu priekšniecība konkrēti runājusi ar Peru delegātu profesoru Belaunde, bet iepriekš varam pateikt — šī saruna filozofam no Lima nav bijusi nekāda patīkamā. Mēs nezīnām arī īstos iemeslus, kādēļ šis uzticīgais amerikāņu bloka šķēpnesis pēkšņi ierosināja, lai Drošības Padomes nepastāvīgos locekļus ievēlētu, aizklāti balsojot — viņam taču vajadzēja zināt, ka šāds ierosinājums it nemaz nebūs par prātām balsošanas mašīnas īpašniekiem.

Be to kā lai dara, par Peru profesora priekšlikumu balsoja ANO vairākums, un amerikāņiem atlika tikai rādīt priecību seju un uzņemties cīņu vienlīdzīgākos apstākļos nekā tad, kad balso atklāti un amerikāņu delegāts, tā sakot, no savas vietas var redzēt un atzīmēt nepaklausīšos, lai vēlāk...

Soreiz delegācijas bija drošas. Un kad Asamblejā nācās izvēlēties starp Baltkrievijas kandidātu, ko bija izvirzījuši Padomju Savienības delegācija, un Grieķijas kandidātu, kuru cīnīši kā «slāvu valstu» reprezentētāju bija ieteikuši ASV pārstāvi, — amerikāņiem sākās īstas nīdēšanas. Kā zināms, gandrīz katrā atklātā balsošanā par svarīgākiem dienā kārtībās jautājumiem dod ASV blokam 50—55 balsis. Bet tagad aizklāti balsojot, balsošana bija jāatkārto 17 reizes, un tik un tā par Baltkrieviju balsoja tikpat daudz delegāciju kā par Grieķiju. Pēc pirmajām astoņām balsošanām kārtām balsošanu nācās atlikt uz nedēļu. Var iedomāties, kā ASV delegācija šai atelpas laikā apstrādāja savus padotos: vienus ar draudiem, otrs ar glāimiem, trešos ar solījumiem.

Amerikāņu bosi strādāja vaiga sviedros, un pēc nedēļas, kad vajadzēja atkārtot balsošanu, amerikāņu delegācija ieradās zālē optimisma pilna un... atkal izgāzās: Grieķija tā arī nedabāja vajadzīgās 39 balsis. Amerikāņi staigāja par zāli drūmāki

par negaisa mākonī. Fakts paliek fakts: 17 reizes vismaz 20 buržuaziskās vaistis atklāti demonstrēja, aizklāti balsojot, ka neatbalsta ASV politiku un uzskata, ka piemērotākais kandidāts Drošības Padomē būtu Padomju Baltkrievija.

Un tikai pēc vēl vienas niknas apstrādāšanas, kas ilga veselu nedēļu, 21. kārtā ASV delegācijai izdevās ar varu un viltu izspiest Grieķijas labā 39 — nevienu vairāk! — balsis. Tā bija — kā rakstīja pat «Monde» — īsta Pira uzvara, jo pierādīja, kādu piepūli no ASV prasa pat tāda samērā neievērojama lieta kā sava bloka saturēšana kopā... balsošanai Nav brīnums, ka amerikāņu delegācija, kura pirms tam jau bija izgāzusies ar savu skali reklamēto ANO karaspēka pārstāvju viesošanos Parīzē (tukšās zālēs pie pustukšiem galdiem) — pazaudējusi pašsavaidīšanos un šīnā dienās pazīnoja, ka «turomāķē darīs visu to, ko dara Padomju delegācija». Šie «draudi» var izraisīt tikai ironiskus smaidus. Starp citu, tie nav oriģināli vai jauni. Taču jau šīs sesijas sākumā Ačsons un Ko kribēja atdarināt PSRS priekšlikumus. Atombumbas pielūdzīs uzstāšās kā atbrunošanas pravietis. Šī smilžu kaisīšana tautu acīs beigusies — kā zināms, ar smagu fiasco dolara blokam.

Amerikāņu diplomatu taktika, — rakstīja sakarā ar to «Ce Soir» — atgādina bērnu rotaļu, kur visiem jāatkārtoti spēles vadītāja kustības. Vadītājam rokā ir katliņš, viņš pārbruc ar roku tā dibenam un tad rīvē sev seju. Visi to atkārtoti. Bet, vienam no spēlētājiem katliņa dibens kļūst sodrējiem...

Lai atkārtotu — pamācā avīze, — mūt drošam, ka rokas tīras. Šī pamācība ir tiešām vieta, jo visa pasaule zina, ka delegācijai, kas pārstāv amerikāņu ieroču magnātus, nav un nevar būt tīras rokas: tās līdz elkonjiem aptačķitas miljonu sviedriem un miljonu asinīm.